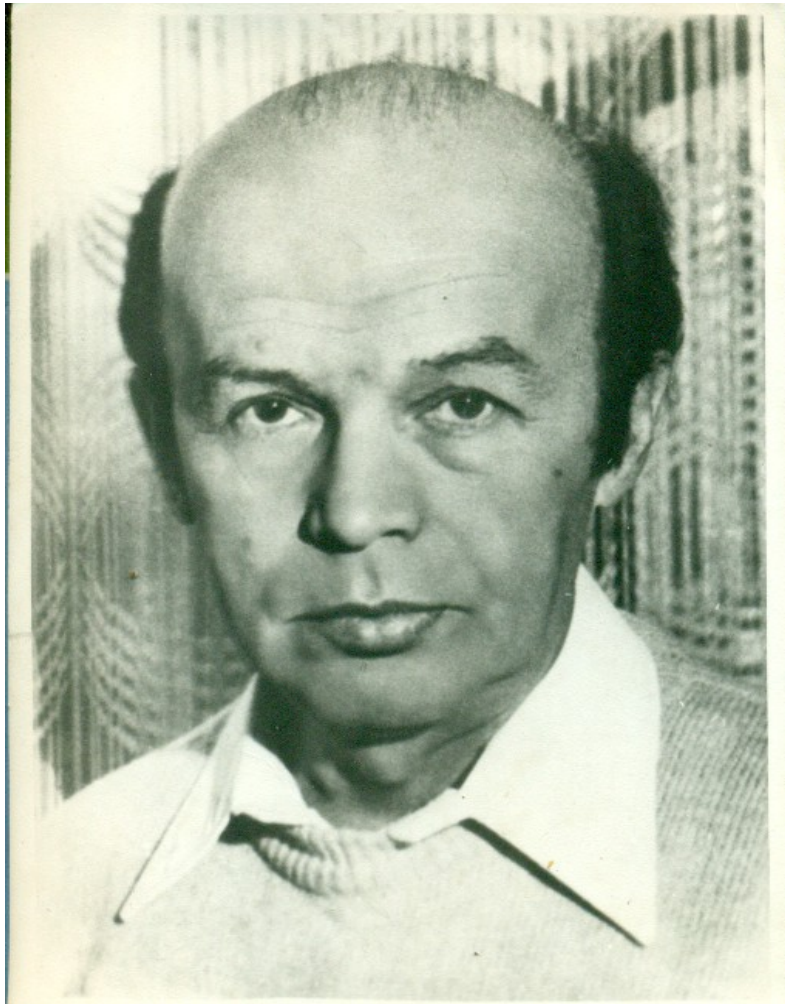


EDUARD PAMFIL

(1912 - 1994)



## Despre Pamfil, din nou!

**Dr. Florin Galdau**

Și când mi-a cerut Doru Ogodescu un material pentru cartea „Jocul de-a geniul”, am dat din colț în colț, dar am reușit să aștern câte ceva, sub titlul „Profesorul Pamfi – personaj central al Cercului de psihiatrie juridică din Timișoara”, relatând spuse și conduite de-ale Profesorului în acest cadru, dar... behaviour-istic, ferindu-mă să fac judecăți de valoare. Evident, acele spuse și conduite țineau de contextul tematic și/sau situațional al aceluia Cerc interdisciplinar psihiatrie-drept-medicină legală, așa că nici nu-mi puteam permite aprecieri personale, mai ales că eu mâzgălisem multe din procesele verbale de ședință și îmi aduceam aminte și amănunte neconsemnate în pagină. De exemplu, îmi aduceam aminte că, la sărbătorirea în Cercul nostru, la Casa Universitară, a bicentenarului Revoluției Franceze, în iunie 1989 (că, deh, în iulie luam vacanță), Pamfil a declarat că nu-i plac revoluțiile deoarece... „suspendă Dreptul” – și a șters cu unghia semnătura de pe procesul verbal din acea zi (semnarea de către participanți a p-v era un obicei urmat încă de la înființarea Cercului, în 1985, pe care chiar domnia sa o justificase, la o aniversare a întâlnirilor noastre, prin pronunțarea, în toastul rostit, a sintagmei „Toți pentru fiecare și fiecare pentru toți!”)... Și acum se vede zgârâierea respectivă.... Conduită cu atât mai paradoxală cu cât, în 1989, lumea se aștepta la o mișcare, chiar violentă, în țară, iar Profesorul era la fel de nemulțumit de regimul politic, ca noi toți. Totuși, nu a revenit, atunci, asupra declarației și gestului, deși, după terminarea ședinței, ne-am retras -câtiva- în restaurantul de la parterul Casei și am discutat până seara, încercând să-l convingem că... sunt revoluții și revoluții. Dar, în decembrie '89, dânsul a vorbit admirativ despre revoluționari și a rostit acea frază memorabilă: „Comunismul s-a născut pe Neva și a murit pe Bega”, difuzată în presă de secretarul său particular, N. Bădilescu -om ce a făcut parte din „Balconul Operei”, în zilele fierbinți ale Revoluției Române”- și a fost invocată prea ades de autorii din „Jocul de-a...”. În lunile următoare, însă, a fost tot mai nemulțumit de direcția în care evoluau lucrurile în țară și în presă, Mircea Lăzărescu povestindu-mi că, în unele dimineți, Profesorul venea la Clinică, stătea în cabinetul său (care i-a rămas în folosință), citea, discuta, examina câte un caz care-l solicita, dar nu arar intra glonț în cabinetul lui ML și reclama minciunile și grosolăniile presei... în noaptea de după o asemenea supărare (citind invectivele aduse de un ziar local fostei directoare a Spitalului Județean, Luci Anghelescu) făcând accidentul vascular cerebral. Chestia asta n-am scris-o în textul din „Jocul...” Dar am menționat că a dictat materialul intitulat „Etică și Psihiatrie”, după ce eu i-am dus revista „Memoria” nr 5/1990, scoasă de AFDP, număr care conținea o hartă a „gulagului românesc”, în care erau trecute și spitalele psihiatrice, inclusiv Clinica din Timișoara și spitalele Jebel și Gătaia (cele două localități fiind însă inversate în raport cu orașul Timișoara, probă de...), în acel răspuns, Prof. Pamfil scriind că și el a fost deținut politic, că el a ctitorit aceste spitale, evident nu pentru a face psihiatrie represivă..., în final notând: „Curios este că nimeni nu pare să știe cine a alcătuit de fapt această hartă”. Iată însă că, după ce s-a corectat chestia cu Gătaia mai aproape de Timișoara decât Jebelul, revista respectivă publică acea hartă iar și iar, inclusiv în numere din 2012.

Acum îmi cere Prof. Lăzărescu câteva vorbe despre Prof. Pamfil și iar dau din colț în colț. Ce să fac? Răsfoiesc, apoi citesc pagină cu pagină atât „Cartea cu Pamfil” a lui Ion Anghel, cât și „Jocul de-a geniul” a lui Mircea Lăzărescu și Doru Ogodescu și realizez că toate caracterizările la superlativ au fost folosite la adresa Dascălului, Savantului, Poetului, Muzicianului, Pictorului,

Filosofului (Ogodescu vorbea de „diversele sale ipostaze: Om, Psihiatru, Profesor, Poet, Muzician, Filosof ș.a.) ... Eu, însă, behaviour-ist, ca rândul trecut, încerc să mi-l aduc aminte prin conduitele specifice acestor preocupări, relatate de alții, în cărțile amintite. Astfel:

**Despre Dascăl**, ce să mai vorbim, când cei ce-l ascultau la Cercul de bionică- numit așa cf. *Ciocârlie* (sau de cibernetică- cf. *Ogodescu*- sau de informatică și neonomie- cf. *Anghel*- sau de semiotică și bionică- cf. *Caravia*) îl vedeau ca cel de la care au avut ce învăța, în serile de marți... –deși, zice *Ogodescu*, „la primele ședințe ale Cercului de cibernetică nu prea înțelegeam ce vrea să spună...(și) puțini dintre interlocutorii lui E. Pamfil au fost scutiți de asemenea situații dramatice”, deși „a fost înzestrat cu un talent pedagogic aparte, oferindu-le elevilor săi un model spiritual înalt, subtil, de care ei au încercat să se apropie prin lecturi, reflecții proprii, dialoguri ș.a....Uneori am avut impresia că a ridicat prea sus ștacheta reflecțiilor sale fără a ține cont de nivelul de receptanță și înțelegere al interlocutorilor...Textele sale abundau în analogii, metafore, paradoxuri, cuvinte ad-hoc inventate, încât niciodată nu știai cine din ființa lui se rostea (savantul, poetul, muzicianul, filosoful ș.a.)...Asumându-și rolul de slujitor al elevilor săi, ne-a ajutat ...să ne împlinim vocația, să ne îmbogățim spiritul, să ne autodepășim, să fim cratori...Cabinetul dumnealui era deschis tuturor (bolnavilor, studenților, colaboratorilor ș.a.) de dimineață până seara)...Clinica de Psihiatrie Timișoara a fost și a rămas un centru de geneză și răspândire a unor idei antropologice valoroase, fiind un model pentru alte clinici și instituții culturale din țară”? ... Sau când *Lăzărescu* spune că „menționarea sa firească în orice mediu spiritual românesc a fost cea de *Profesorul Pamfil*”, dar și că „Profesorul Pamfil a jucat un rol enorm în formarea psihiatrilor din România... paradoxal, neurmând căile clasice ale didacticii” și „Prof. Ed. Pamfil a creat nu o școală –o școală a atitudinii și afirmării antropologice a psihiatriei– ci a asigurat acesteia un uriaș prestigiu de știință a spiritului”, dar și că „mulți studenți și medici priveau cu un zâmbet în colțul gurii și în manieră condescendentă cursurile lui Pamfil”, până și profesoara de psihiatrie de la București recunoscând: „Nu pricep nimic din ce spune Pamfil, frate dragă!”?... Sau *Evseev*: „Posezând multe din însușirile unei ființe carismatice, savant și poet, Profesorul Pamfil a știut să transforme orice gest al său într-un act pedagogic, cu o mare putere de fascinație și de inducție psihologică”?... Sau *Bălăceanu-Stolnici*: „Era nu numai o catedră de psihiatrie, ci un adevărat cenaclu ce amintea de acele Academii din Italia renescentistă”?... Sau *Ana Pop-Sârbu*, interviu: „N-am suportat să am niciodată un curs scris...Eu am trăit mai mult prin oralitate”; ...Ce să mai zici, frate dragă?.

**Despre Savant**: aici se evocă cursul și sensul antropologic dat Psihiatriei, știința pentru care a optat, după ce în tinerețe a vrut să se facă arhitect –i-a spus lui Anghel– mie zicându-mi că voia să urmeze Dreptul, dar tatăl său, profesor de farmacologie la Cluj, l-a deconsiliat și l-a stimulat spre Medicină... Ceea ce evocă admiratorii săi, vorbind despre Omul de știință Pamfil, este și aplecarea lui spre interdisciplinaritate, care s-a manifestat și în contextul Cercului de Psihiatrie Juridică, inițiat de mine în 1985; e adevărat că el aborda inderdisciplinaritatea Psihologiei și Psihiatriei cu Dreptul mai ales pe teme criminologice sau de filosofia Dreptului, dar vorba lui Ogodescu, într-o discuție cu mine: s-ar putea ca Pamfil să rămână și în istoria acestei interdisciplinarități; din păcate, până acum nu este citat prea des ca înaintaș;... tot despre interdisciplinaritate, cu încurajarea informaticii în medicină vorbește și *Enătescu*, în timp ce *Bălăceanu-Stolnici* scrie că „Pamfil a inclus modelele sistemice și informaționale în teoretizările sale psihiatrice”, iar *Ogodescu* spune că a fost moderatorul unui „prototip al interdisciplinarității... (grație căruia) a fost parcurs drumul anevoios de la timiditatea primelor

comentarii despre cibernetică (neuron, sinapsă, feed-back, informație, entropie, computer, programare binară ș.a.) la planul sistematic al reflecțiilor despre omul-uman...” (Doru sugerează că Savantul încerca și reușea să devină Filosoful...v. infra); ... revendicându-se și el („eram cu toții...”) elev al lui Pamfil, *Ricman* scrie că „adusesem cu noi la Gătaia spiritul său intelectual, poetic, confesional” (? , nn), caracterizându-l pe Profesor și ca „elev al lui Henry Ey, (ce) descindea în psihiatria românească pe terenul sterilizat de gândirea fiziologistă a lui Pavlov, care reducea dramele existențiale și conflictele de conștiință la simple mecanismeme nervoase elementare... Era o metodă avatajoasă principiilor uniformizatoare care trebuia să dezindividualizeze persoana umană” – atenție, Radule, Pavlov a luat, totuși, premiul Nobel și a fost nu nepot, ca tine, ci fiu de preot!;... *Prof. V. Voiculescu*: „Pentru Pamfil, clinica neurologică nu putea fi separată de celălalte discipline ale creerului: neurofiziologia, psihologia, psihiatria...Avea o admirație superlativă pentru concepțiile lui H. Jackson și, cu mulți ani înainte de apariția lucrărilor lui H. Ey, discuta despre implicația ideilor jacksoniene în psihiatrie...Pamfil ar fi devenit un mare neurolog, dar în final... a câștigat psihiatria”.

### ***Despre Artist:***

*Poetul*: ... *Nuță*: „Un poet. Născut poet!”; ...*Anghel* zice că „omul de știință Pamfil e dublat de poetul Pamfil”, „poetul EP, care-l acompaniază încontinuu, ca un glissando discret, pe omul de știință, particularizându-l net în peisajul psihiatriei și antropologiei românești”;... în „Jocul...”, *Foartă* face chiar precizări: „Nu verbul este genul proxim al poeziei pamfiliene, dar muzica și/sau tăcerea –una, să-i spunem preverbală, de o acustică perfectă...eveniment sonor, adică muzical, căruia versurile înseși îi sunt un fel de vene cave, de camere de rezonanță, de tuburi nobile de orgă”....Atât *Evseev*, cât și *Ogodescu* observă notele poetice și oratorice din discurs (E: „În vorbire, îi plăcea să folosească cuvinte și expresii inedite, metafore și complicații plastice, o presăra cu multe paradoxuri, însă prin darul său oratoric nu încerca neapărat să-și domine asistența, să-și impună cu orice preț personalitate”; O:„Eu știu că maestrul meu gândea cu precizia și claritatea unui matematician, dar se exprima ca un artist polivalent înzestrat și cultivat în prestigioase medii culturale...; de aceea, discursurile sale păreau uneori eliptice, constând dintr-o surprinzătoare înlănțuire de enunțuri axiomatice, metafore, analogii, paradoxuri etc; acest mod aparte de structurare a discursului semantic a generat deseori dificultăți de înțelegere și decodare fidelă celor care îi ascultau cursurile, conferințele, comunicările științifice” – ca în cazul poezilor abstracti, zic eu); ...*Ion Maxim*, recenzie a volumului *Arioso dolente*, *Orizont*, 16 aug. 1979 : „...artistul (și Eduard Pamfil este unul din aceștia: subtil muzician, plastician de mare talent și poet) se mișcă în direcția unei atitudini ce ține de însuși destinul și existența umană. O asemenea artă poetică, în centrul căria stă conștiința artistică...se poate desprinde din majoritatea versurilor volumului...Chiar și prozodia se mulează pe această idee”; ...*Ana Pop-Sârbu*, interviu, 1977: „ Am început să scriu poezie pe la 18 ani...Câți scriitori atâtea formule de a esențializa. Literatura a evoluat în ontologie...”;...*Alice Țuculescu*, interviu: „Poezia rămâne jocul sufletului meu... Muzica mă trans-codează și totodată mă apropie de un alt plan al existenței: mă face co-participant la un fel de sens universal al lucrurilor. De aceea, îmi pare superioară poeziei, unde, orice ai face, se mai simte epicitatea”;... *Eugen Bunaru*, interviu, 31 ian. 1882: „Nu știu dacă din cauza bolii sau a bătrâneții, câteodată îmi mai vin în minte crâmpie de poezie, dar neavând mână care să scrie, notația imediată nu se întâmplă și...nici poezia”;

*Pictorul*: ... s-ar fi manifestat din școala primară, când făcea caricaturi ale colegilor pe tablă, distrând clasa (*Anghel*).... Mie mi-a zis cândva că ar vrea să estetizeze creațiile de artă

psihopatologică – Spitalul Jebel, prin strădania directorului Vițian, avea o colecție de câteva sute de schițe și tablouri desenate/pictate de schizofreni și alți psihotici, care își exprimau trăirile halucinante sau/și delirante, dar nu cred că directorul i-a dat vreo lucrare pentru a o prelucra estetic, a o redesena/repicta mai fin, mai tehnic, deci acel gând pamfilian nu s-a împlinit (păcat că nu a cerut așa ceva în primii ani după Revoluție, când colecția ...s-a evaporat!)... Iată însă că bucureșteanul *Caravia* ne informează că, în 1972, Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” i-a propus lui Pamfil să predea un curs de Psihologia formelor, „fiind cunoscute înclinațiile sale spre studiul configurațiilor și structurilor ontice”, iar *Ogodescu* confirmă chiar că Profesorul a ținut acele cursuri ;

*Muzicianul*: Prof. V. Voiculescu: „L-am ascultat executând la Ateneul Român, împreună cu orchestra medicilor, cu o virtuozitate de profesionist, un concert clasic pentru chitară și orchestră”; ...*Ricman*: „Gânditor, celebra construcții platonice. Poet, interfera clasicismul armonios cu romantismul patetic. Profesor, risipea metafore și reconstitua omul după modele divine.. Sub degetele sale vibrația sunetelor se convertea în armonii primordiale”;... Concertele de chitară clasică sunt menționate de *Ogodescu*, dar eu am și mărturia unui compozitor și ghitarist cunoscut, *Ilie Stepan*, ce i-a fost elev și care l-a omagiat muzical, cu ocazia împlinirii vârstei de 76 ani, serbată de membri Cercului de Psihiatrie Juridică, la Casa Universitară din Timișoara;... un coleg psihiatru, de la Spitalul Gătaia, *Joe Jivănescu*, mare amator de jazz, l-a propus pe domn profesor ca director al concursului acestui gen muzical, ce avea loc anual, la Sinaia, și a fost așa timp de mulți ani; ...*Ana Pop-Sârbu*: „Muzica (pentru mine) e o prezență duminicală. Lângă ea e poezia. Poezia decurge din muzică. De obicei se spune că poezia are muzică. Eu spun că muzica rae poezie. Poezia e forma de comunicare totală, ce derivă din muzică”; ...*Eugen Bunaru*, interviu; „Din toate pierderile „secrete” pe care le-a reprezentat pentru mine boala, există o pierdere anume... pe care o recunosc: este muzica...”.

**Despre Filosof** :... *Vianu*: „...avea să se consacre elaborării concepției lui personale care depășea cu mult domeniul psihopatologiei, către filosofie... o teorie trionfică a persoanei, contribuții foarte valoroase care ar merita să fie azi mai bine cunoscute, amintind prin anumite laturi ale lor pe M. Buber din „Eu și Tu”; putem considera că e vorba de o adevărată teorie stereoscopică a persoanei, dacă o comparăm cu viziunea lipsită de relief a celor ce se mărginesc să considere numai raportul Eu-Tu; această concepție , aplicată de autori realităților clinice, ar fi trebuit să dea naștere, în mod natural, unei adevărate școli de gândire...”; *Ogodescu*: „În acest mod, axiologia devine cel mai important capitol al unei psihologii (și psihopatologii) cu largă deschidere antropologică, care exprimă necesitatea ființei umane de autodepășire”; el scrie că Pamfil avea demnitatea și curajul „de a-și exprima în public ideile, opiniile, atitudinile, ce se îndepărtau deseori de la dogmele comuniste, dar erau în consens cu evoluția ideilor pe plan internațional (psihanaliză, existențialism, fenomenologie, cibernetică, structuralism ș.a.) – consensul cu psihanaliză fiind afirmată din fuga condeiului, nu-i așa, Dorule? (v. de ex., *Grigore Popa*, recenzie a celor 2 cărți de Pamfil și *Ogodescu*, apărute în 1973 și 1974: „Ar fi mai multe de spus despre critica adusă de E. Pamfil și D. *Ogodescu* lui Freud și psihanalizei sale”;... sau *Vianu*, recenzie a cărții „Nevrozele”, 1975: „Situându-se pe o poziție radical anti psihanalitică, Pamfil și *Ogodescu*...”); ... *Caravia*, citând din recenzia pe care a făcut-o, în revista *Orizont* din Timișoara nr. 39/1973, cărții „Psihologie și informație” de Pamfil și *Ogodescu*: „Acest ansamblu de comportamente umane, atât de bogat și de variat fenomenologic –pe care îl numim persoanlitate– există, ființează și funcționează concomitent cu 3 planuri esențiale, definatorii pentru Homo-Homo, pe care noi le-am formulat astfel: a) planul ființării, când EUL este identic cu sine; b)

planul comunicării, când EUL se deschide spre lume și prin TU înțelege că, deși unic, nu este singur pe lume; c) planul axiologic în care EL se ipostaziază în sistem referențial ce sancționează acțiunea umană, dincolo de subiectivitatea sa”; ...Și subsemnatul am o amintire personală și chiar am scris și o recenzie, în aceeași revistă, despre cartea „Nevrozele”, din 1974, de aceeași autori (de care nu-mi mai amintesc dacă a apărut sau nu, dar la compunerea căreia am cerut și opinia Prof. Șofletea, neurologul, ceea ce l-a nemulțumit pe Prof. Pamfil): desigur, Pamfil și Ogodescu erau autorii trionticii, dar, navetând împreună, cu trenul, Doru la Gătaia și eu la Jebel, și discutând mereu teoria lor, am surprins momentul când nu erau prea siguri ce reprezintă EL și, întrucât eu însumi, cu 1-2 ani înainte, când funcționam și eu la Gătaia, notam, pe foile de observație ale bolnavilor mei, și informații despre „ființa umană”, văzută triaxial: „individ” (care se reducea la axa biologică și comporta marcări cantitative ținând de „legile naturii”), „persoană” (ce umplea planul dintre axa biologică și cea sociologică, a 2-a comportând diviziuni cantitative ce trebuiau gândite pe „legile societății”) și „personalitate” (ce se desfășura în spațiul dintre axele biologică, sociologică și axiologică, acesta din urmă comportând diviziuni din perspectiva „legilor culturii”), deci: *axa individului*, *planul persoanei* și *spațiul personalității* etc; ei bine, de a doua zi, EL a început să fie polul sau „planul axiologic”, ceea ce m-a bucurat, dar nu am făcut vorbire despre acest aspect în acel articol scris pentru Orizont, pe care mai degrabă cred că nu l-am publicat; dar despre această meditație a mea, din 1968-1969, am spus câte ceva la Consfătuirea de psihopatologie de la Timișoara din 1992 –încercând să reprezint noțiunile pe un sistem de 3 axe carteziane, fără însă să mă consider filosof...; ... *Alice Țuculescu*, interviu, 10 iunie 1989: „Nu puțini dintre cei foarte apropiați se amuză să găsească în textura discursului meu semnele unei predilecte gândiri filosofice. Fără a fi obținut însă vreo confirmare. Aceasta din mai multe cauze. Întâi, fiindcă n-am izbutit să fiu un inițiat în istoria filosofiei. Apoi, pentru că natura mea irezistibil atrasă de gândirea paradoxală m-a făcut să cred că filosofia este un fel de funcție oscilantă a minții și sufletului. Că fiecare zi este suficientă ca să filosofezi de la A la Z și îndărăt. Deci, dacă mi s-ar permite un eufemism, care să mă ocrotească de o prea riguroasă categorisire, eu sunt un „parafilosof”, care se deplasează predilect în zona de întâlnire dintre înțelepciune și cruditate misterioasă a faptelor lumii. Ce mă preocupă nu este filosofia scrisă, ci filosofia trăită... Trionticitatea nu e un sistem ci o ontologie dialectică, adică o mișcare care conduce la confluența dinamică între cei 3 poli echivalenți și intersanjabili: Eu, Tu, El. Suntem mereu toate aceste ipostaze de comunicare, fiecare fiind în același timp și Eu și Tu și El... Concepția triontică, de esență materialist-dialectică, saltă dimensiunile cunoașterii din lumea lui Unu într-o lume a lui Trei...”; ... *Bălănescu*, recenzia cărții „Nevrozele”, 1975: „Să se remarce similitudinea similitudinea „ființării inter-ontice” cu teoriile moderne asupra biologiei populațiilor, pentru a avea o dată mai mult confirmarea „realismului” concepției autorilor sau a „materialismului” ei. Dar, de un materialism corespunzător secolului XX, dialectic, ținând cont mai ales de cele mai recente achiziții ale științelor, departe de ficțiunea idealistă a modelului „clasic” despre om”.

**Despre Om** : informațiile, mai ales cele din „Jocul de-a geniul”, sunt numeroase, interesante și ...ar trebui găsite de cititorii cărții...

**Despre Președintele de onoare al Cercului de Psihiatrie Juridică din Timișoara**, cu care am început contribuția mea întru aducerea aminte a Prof. Pamfil, la comemorarea a 100 ani de la naștere: se poate citi materialul despre CPJT (adăugat față de cel publicat anterior, în Analele Universității din Oradea, cu unele lucrări sau comunicări ale Prof. Pamfil, câte au fost găsite în mapa Cercului, păstrată de mine. Am adăugat acestora și articolul „Responsabilitatea atenuată”,

apărut în 1957, în cartea „Probleme de psihiatrie”, la Ed. Medicală, sub red. C.I. Parhon, o contribuție reamrcabilă a Prof. Pamfil la dezvoltarea psihiatriei legale românești – articol, din păcate, căzut în uitare și greu de găsit). Așadar, atât descrieri ale intervențiilor și conduitelor la ședințele lunare ale acestei mici comunități științifice, timp de 5 ani (1985-1989), cât și redarea integrală a unor texte scrise de Profesorul nostru, în stilul său inegalabil.

Prof dr Dan Prelipceanu  
București, 29 aprilie, 2012

Pentru mine și pentru cei câțiva colegi, pe care faptul că prof. Pamfil exista îi interesa, acesta era, desigur, un mit și o legendă. Informațiile despre dânsul circulau, așadar, pe cale orală, iar rarele prilejuri când l-am văzut, dacă nu mă înșel, la 2 conferințe, la București (la spital) și la Timișoara mi-au rămas definitiv în memorie. Când au început să apară și cărțile, semnate împreună cu Doru Ogodescu, le-am devorat, chiar dacă, poate, atunci nu eram perfect pregătiți să o facem așa cum ar fi trebuit. Erau o alternativă fermecătoare, originală, ce părea să deschidă noi orizonturi. Apoi, mai era semnul că la Timișoara se întâmpla ceva, un exercițiu neîncetat de reflecție promițătoare, un prilej, mai ales, de evaziune din cotidianul sumbru, dogmatic al anilor '70 – '80.

E păcat că opera și personalitatea sa nu au mai avut timpul necesar pentru a fi cunoscute mai plenar de comunitatea psihiatrilor și de societatea românească în general, așa cum ar fi fost normal. Vremurile s-au schimbat, abordarea atât de seducătoare a conceptelor psihiatrice din opera pamfiliană nu mai este considerată de interes imediat. Acum se vede ca un fenomen al altui „fin du siècle”, al sec. 20 și al unei lumi dispărute. Noi, cei care i-am fost contemporani știm însă că a fost și o epocă romantică, măcar pentru cei care simțeau nevoia de a evada în libertatea spiritului ... triontic. Ar merita ca cineva să încerce experimentul redescoperirii, chiar critice, a operei pamfiliene pentru că par să fie multiple semne că abordările biologizante fac loc, din ce în ce mai mult și celor interdisciplinare, filosofice, chiar spiritualiste, într-un nou efort de reintegrare.



## PROFESORUL

Prof.Dr.Mircea Dehelean

Profesorul Dr.Eduard Pamfil al cărui student am fost la Facultatea de Medicină a Institutului de Medicină și Farmacie din Cluj, promoția 1961, împreună cu mulți alți colegi psihiatri, unii cu o carieră universitară la cel mai înalt nivel, nu a fost doar un reprezentant al elitei universitare clujene ci, pe drept cuvânt, “Profesorul”, în singularitatea sa exemplară. Din multitudinea de amintiri notabile atât din timpul studenției mele cât și din timpul petrecut la Timișoara, ca membru al colectivului didactic psihiatric condus de el, spațiul limitat disponibil mă obligă să spicuiesc doar câteva aspect, cred, semnificative.

Profesorul Dr.Eduard Pamfil era perceput de studenții clujeni nu doar ca un eminent profesor de psihiatrie, alături de alți numeroși profesori de elită ai Facultății de Medicină din Cluj, ci și ca, și mai ales ca, o personalitate cultural de tip renescentist, o persoană dotată în plan artistic (muzical, literar, arte plastice) cu un profesionalism demonstrat (volume de poezie, interpret de piese clasice pentru ghitară). “Artistul” se exprima și în plan vestimentar, preferând combinația galben-brun-verde. Astăzi ar putea fi considerat un demn reprezentant al “rezistenței prin cultură”, deoarece cursurile sale nonconformist au ajuns să fie “supervizate” iar pentru discursul său public, rostit cu ocazia primei sărbătoriri oficiale a zilei Unirii, în care un naționalist (în acele timpuri taxat drept șovinism) era presărat cu aluzii anticomuniste conotative, a fost arestat și apoi trimis la Spitalul de Psihiatrie Siret. Ulterior fiind reabilitat (odată cu apariția național-comunismului) și numit profesor la disciplina de psihiatrie a I.M.F.Timișoara. Am

avut, ca student, mulți profesori respectați și admirație dar doi au fost și iubiți : Profesorul Pamfil alături de Profesorul Hațieganu.

Ca asistent universitar la disciplina de psihiatrie a U.M.F.Timișoara profesorul Pamfil mi-a fost maestru și model. Așa cum a remarcat un coleg al meu cu ocazia unei manifestări festive, cea mai mare calitate a Profesorului a fost permisiunea și îndemnul ca elevii săi nu devină ulterior niște epigoni obedienți doctrinar ci să se dezvolte ca personalități științifice independente, fiecare urmându-și calea care îi era proprie, specifică, structural. Și așa s-a și întâmplat cu toți membrii colectivului său didactic, care au devenit, după trecerea lui prematură în neființă, la rândul lor, profesori universitari.

Aceste doar câteva considerații, dintre foarte multele posibile, doresc să fie apreciate ca un suprem omagiu adus de mine Profesorului meu, care a privit psihologia și psihiatria ființei umane din perspectiva dimensiunii esențiale și definitorii a acesteia, și anume dimensiunea sa spiritual-valorică, ce include, în principal, conștiința sa morală, ca și savant axiologic al omului pe deplin împlinit.

Prof. Dr. Eduard Pamfil

L-am cunoscut pe când eram student în anul III de medicină, prin intermediul fratelui meu (Dr. Corneliu Mircea) participant la cercul de „Bionică”. Se dezbăteau idei extrem de noi (pentru anii 1966) ca semantica, ontologia, noesisul, teme ce m-au atras, deși erau abstracții ce-mi depășeau nivelul informativ. Nu se poate face abstracție de contextul socio-politic al perioadei, dar nici de componența protagoniștilor: Prof. Pamfil, Stefan Stossel, Mircea Lăzărescu ce alcătuiau un gen de Academia lui Platon.

A fost impactul major asupra unui tânăr care învăța ce înseamnă deschiderea spiritului în formele sale cele mai diverse: Pamfil creativul, Stossel speculativul, Lăzărescu competentul. Puteai să iei de la fiecare acel ceva ce-ți determina personalitatea în formare, ce-ți deschidea orizontul unei gândiri libere, a capacității de „a te stârni”, de a fi curios, de a ajunge să poți înțelege și susține idei gândite, argumentate, de a alege în virtutea propriei dorințe și competențe.

Îmi aduc aminte de primul an de secundariat (rezidențiatul actual), când încă era implantat în mentalul colectiv modelul sovietic „al echipei”, adică unul muncea la o lucrare științifică și ceilalți erau puși coautori (cel care muncea era la capătul șirului). Conform uzanțelor, de altfel bune atunci când erau folosite onest, tânărul secundar ce voia să prezinte o lucrare științifică la un congres trebuia să o prezinte „șefului”. Conform ideii de „școală timișoreană” pe vremea aceea mă preocupa relația dintre mulțimile fuzii (vagi) și psihopatologie. Elaborasem o lucrare cu titlul „Inducția probabilistă: o posibilă metodologie diagnostică în psihopatologie” (lucrare de altfel publicată în volumul „Relațiile interdisciplinare ale psihiatriei-Socola Iasi-1975) și am fost să o citesc profesorului. Acesta m-a ascultat și după ce am terminat de citit mi-a spus: „Nu mă pricep la asta, dar dacă tu crezi în ea, prezint-o!” Ce lecție mai bună de pedagogie pentru o viață întregă: onestitatea de a spune (de la nivelul de erudiție maximă) nu mă pricep la asta și imboldul de a face și spune ceea ce crezi. Pe lângă educația primită din partea familiei, impactul „trioului universitar al catedrei de Psihiatrie”, Pamfil, Stossel, Lăzărescu asupra personalității mele în desfășurare a fost esențial. Sunt un fost „elev” al școlii timisorene influențate de Prof. Dr. Eduard Pamfil, pe cât sunt și produsul conf. Dr. Stossel Stefan, dar mă pot lăuda că l-am avut mentor profesional și apoi prieten pe distinsul Prof. Dr. Mircea Lăzărescu. Apropos, în anul III, Dr. Stefan Stossel m-a întrebat (după ce primii doi ani lucrasem cu Prof. Lăzărescu) dacă nu doresc să lucrăm împreună (de altfel eram în bune relații), la care am răspuns (poate nu tocmai diplomatic) că prefer să lucrez în continuare cu Dr.

Lăzărescu de la care „învăț meserie”. Fără a avea nici o repercusiune, spiritul școlii timișorene, spiritul Pamfilian și-a spus cuvântul.

Sper că am reușit să perpetuez spiritul Pamfilian și generațiilor de tineri medici rezidenți în neuro-psihiatria copilului și adolescentului.

Timisoara mai 2012

Prof. Dr. Tiberiu Mircea

## **Recurs la memorie, o scurtă călătorie în universul EDUARD PAMFIL.**

Stefan Kecskeméti

Dacă cineva m-ar acuza de autoplagiu, ar trebui să recunosc aci faptul că prezenta scriere nu e nouă, a apărut cu ani în urmă în revista societății noastre bihorene ce a luat ființă la începutul anilor 90 în Oradea, Aletheia.

L-am scris la insistența unui prieten cu convingerea că ești dator să prezinți portretul unui om care ți a configurat profilul profesional în modul în care etologii vorbesc de amprentare.

Deci aci voi evoca amintirea luminoasă a acelu mare psihiatru care rămâne unul din cele mai luminoase figuri ale psihiatriei românești – profesorul Eduard Pamfil – trecut de mai mulți ani în eternitate.

Am avut posibilitatea de a alege în această călătorie în trecut, între prezentarea unei fotografii, a unei clipe, care surprinde figura întotdeauna ușor aplecată înainte, fața de un oval ușor alungit în jos, gâtul întotdeauna, vară sau iarnă, flancat de fularul maroniu, expresia feței între oboseala și spleen, pronunțând una din frazele strălucitoare cu care cucerea orice auditoriu capabil să depășească mediocritatea semidoctilor, categorie a celor în veci iritați de simpla sa prezență, și tentativa unui portret ce solicită sinteza succesiunii unor întâlniri în decursul mai multor decenii.

Am ales cea din urmă alternativă, conștient de faptul că orice portret este rezultatul convergenței unor imagini în înșiruirea fictivă a timpilor trecuți, cu propria subiectivitate ce însoțește orice evocare. Astfel apare din negura trecutului mai îndepărtat, imaginea conferențiarului Eduard Pamfil, purtând în veci o beretă albastră mare ca un platou, cândva în spre sfârșitul anilor 40, urcând sprinten în

tramvaiul ce duce dinspre facultatea de medicină din Timișoara mea natală spre centru. Era vremea în care la orele serii orice familie cât de cât onorabilă trăgea bilanțul celor dispăruți de pe stradă sau ridicăți noaptea de la domiciliu pentru cine știe ce păcate imaginate de combativii zbiri ai noii puteri proletare. Printre altele tot atunci se punea întrebarea, deși răspunsul se cunoștea foarte bine, - ce l-a putut determina un relativ tânăr dar rasat intelectual, cu evidenta perspectivă de a face carieră în occident, să aleagă revenirea în țară după ce devenise cunoscut în Franța ca eminent neurolog, apoi psihiatru, prieten cu Gastaut din Marsilia și mai apoi Micul și negriciosul catalan Ajuriaguerra, în final cu marele Henri Ey. Răspunsul era ușor de găsit, un ciudat sentiment al datoriei față de patrie, niciodată declarat cu patosul patriotard al celor care apud Eminescu « la Paris învață la cravata cum să-și lege etc.... » nevoia de a dăruii și altora din comorile culturii adunate în cursul peregrinării în lumea largă. Și pentru acest păcat capital a plătit ca atâția alții intelectuali cu pușcărie urmată de exil – ca director la Căminul Spital Siret – după epizodul « centenarul independenței și studențimea din Cluj ».

Revenit la Timișoara de care nu se va mai despărți în ciuda veșnicului său vis de a se muta la București, îl reîntâlnesc abia în anii 60 cu ocazia diferitelor consfătuiri, congrese, patronate de Domnia sa fie la Timișoara, la Sâvârșin, sau la noi, la Păclișa – primul adevărat spital de psihiatria și neurologia copilului din România – înființat de dr. Vasile Ilea junior, atât de devreme plecat dintre noi.

Erau niște manifestări de neuitat prin ținută, prin strălucirea spiritului său veșnic treaz, veșnic deschis divergenței ideatice, uimind auditoriul cu scânteierile neașteptatului, paradoxurilor care te încitau la reevaluări, reșezerea lucrurilor menținându ne vie deschiderea spiritului spre nou. Încă de atunci l-am numit “marele jucător”. A fost cea mai perfectă reprezentare a lui homo ludens, exemplu ideal pentru aceea neotenie care ne conservă capacitatea deschiderii spre mirarea care ne face să punem întrebări.

Mai târziu, când dr. Ilea ne a părăsit, a apărut într-o goană la Păclișa dar întârziat nu l-a mai găsit decât pe catafalc. Atunci noi înșine înspăimântați de imaginea morții am citit pentru prima dată și pe fața lui aceeași spaimă, de unde am înțeles cât iubea și el viața.

În același an – 1967 –am reușit prin concurs să fiu acceptat ca doctorand alături de marele psihiatru dr. Arthur Dan, pe atunci încă director al Sanatorului de Nevroze Săvârșin, de regretatul dr. Stroilă de la Cluj rătăcit într-ale sale cercuri hermeneutice concentrice, o splendidă parabolă a existenței – și nu în ultimul rând dr. Doru Ogodescu și el plecat de acum, singurul dintre noi care a reușit să salveze unele texte pamfiliene despre psihiatrie și nu numai. La concursul de admitere – participam 17 candidați – nici vorbă de așa ceva în regulament, după amiază ne a pus să compunem o lucrare scrisă despre delir, fără nici o indicație sau precizare. Îmi amintesc că am pus semnul egalității între delir și lumea uitată a copilăriei. Singura lui remarcă a fost doar întrebarea –chiar crezi asta ?

Avea ce avea cu propria sa copilărie, mai târziu, cu ocazia deselor sale vizite la Cadea ne povestea despre Geneva puritan calvină, unde s-a născut din mamă hughenotă, de Clujul unde tatăl său a fost profesor universitar, dar mai mult despre minunatele veri petrecute undeva în Bărăganul lui Panait Istrati, unde pe înserat, peisajul cuprins de dogoarea caniculei, înota în norii de praf ridicați de vitele în drum spre casă. În ciuda incontestabilului său aer occidental, avea în el ceva levantin, ceva care îl determina să viseze în veci ținta niciodată atinsă, capitala, pentru care a făcut în zadar poate singurul mare compromis în viață.

A fost un campion al iubirii și bucuriei, interonticitatea despre care vorbise de atâtea ori a fost mediul său real de viață. Cu mult umor ( și nu consider împietate să amintesc numeroasele sale căsnicii terminate poate cu excepția primei, în mod lamentabil ) ne spunea că de fapt el niciodată nu a fost un cuceritor, doar că s-a lăsat răpit de femei. Poate și asta ține de destin.

A fost, dacă nu i se înghițeau ifosele, un musafir nemaipomenit, capabil să se simtă bine în condițiile modeste de ospitalitate pe care i-am putut oferi, surprinzând pe oricine cu originalitatea sa.

Îmi amintesc cum la una din consfăturile organizate de noi, am întârziat cu festivitatea de deschidere în ciuda simandicoasei prezențe a oficialităților vremii. Ne mai știind unde întârzie, am fugit acasă unde l-am lăsat după micul dejun. L-am găsit aplecat vis a vis de motănelul nostru așezat și el pe un alt scaun, stând de vorbă. Fără a se sinchisi de reproșul nostru pentru întârziere ne a spus că a avut parte de un dialog foarte interesant. Asemenea dialoguri o fi avut și cu cățelul său, Tuș pe nume, intrat în legendă.

A fost nu numai pentru mine un dascăl miraculos, totuși nu a creeiat o școală propriu zisă de psihiatrie, deși un Acad.prof.dr Mircea Lăzărescu, conf.dr Ștefan Stössel (Pista lui mare, cel mic fiind subsemnatul) un dr.Doru Ogodescu au avut favorul de a putea sta în preajma lui timp îndelungat A avut în schimb darul de a ne învăța cum trebuie gândită psihiatria, care este etosul ei, în ce constă puterea și slăbiciunea psihiatrului și până unde ai dreptul de a interveni în destinul seamănelui tău cu mintea rătăcită prin cuvânt, medicament sau mijloace eroice de tratament. Eu cel puțin cu atât am rămas după multe întâlniri și discuții. Doar dr.Doru Ogodescu a reușit să salveze psihiatriei românești cel puțin ideile sale despre psihoză și nevroză (nu neuroză, cum obișnuia să sublinieze, fiindcă această din urmă formulare aduce a neurologia repudiată din cine știe ce motive, din moment ce la începutul carierei sale a fost neurolog ca și veșnic de el criticatul Freud ).

Neobosita critică, cu conotații evident subiective, mă face să cred că se explică tocmai printr-un mecanism de defensă a celui care cu un id deosebit de puternic este veșnic terorizat de puritanul superego calvin, adus cu sine din Geneva natală. Acest lucru deoarece unul din principalii săi dușmani personali a fost așa



numitul inconștient, aș zice neformulatul și neformulabilul desemantizat din noi. În această privință fără nici o îndoială a fost și ca psihiatru subiectiv. Cred însă că în interonic cel ce scapă de propria-i subiectivitate este mai degrabă un monstru decât om. Aici se și epuizează slăbiciunea Domniei Sale ca psihiatru, în rest a fost prin tot ce a spus și a făcut paradigma gândirii creiatoare, divergente, deschise ca spiritul maieutic al unui Socrate. Păcat că nu a avut parte de discipoli de talia unui Platon sau Xenofon.

Când a plecat dintre noi, după o lungă suferință purtată cu demnitate, ducând cu el în mormânt ponosita pălărie maronie care a luat cu timpul locul beretei în care l-am cunoscut, a pornit să se întâlnească pe câmpurile eleusiene cu prietenii și discipoli săi care i-au luat o înainte. Fie ca stilul său de a trăi psihiatria să supraviețuiască efemera eternitate a memoriei noastre recunoscătoare.

Articol realizat de Acad. Dr. Virgil Enătescu

Personalitatea extraordinară a profesorului Ed. Pamfil impresiona interlocutorii. Toți, cei care vorbeau cu el, cădeau sub influența psihoterapeutului, devenind empatici. Ori, aici, este fenomenul pe care l-am sesizat târziu. Nu l-am văzut niciodată, nu l-am auzit niciodată purtând discuții conflictuale. Chiar dacă era supărat, nu l-am auzit ridicând tonul, iar calmul și liniștea din voce făcea să te relaxezi, să te simți bine în ambianța lui.

De aici până la modul de a privi bolnavii, de a relaționa cu ei, nu mai era decât un pas. Era deosebit modul în care căuta să înțeleagă atât suferința bolnavului cât și mecanismele, de multe ori, demolate ale logicii actelor acestuia. Niciodată, nu contrazicea vreun bolnav, niciodată, nu-l judeca drept vinovat și, după vorba lui, dacă nu era de acord cu ceea ce făcuse bolnavul, cu ideile acestuia adopta masca de aur a tăcerii. Pentru mine, era extrem de mare contrastul între ceea ce am găsit în clinica din Timișoara și ceea ce văzusem, ani de zile, în mediul din care veneam.

Și, astăzi, mai întâlnesc profesioniști tineri care judecă bolnavii, îi contrazic și îi mustră cu severitate. Aceștia, se vede, că nu au avut nici o tangență cu școala făcută de Pamfil. El atrăgea atenția, cu atâta sensibilitate, asupra suferinței umane, motivând că ajunge necazul, durerea, disconfortul, pe care i le-a dat boala, încât nu este nevoie să-i mai provocăm suferințe în plus. Noi nu suntem judecători, dar nici avocații vreunei părți din procesul imaginar care se desfășoară între suferindul psihic și societate. Rolul nostru este acela de a ajuta bolnavul psihic estompând până la ștergere, până la anulare suferința psihică, reducându-i capacitatea de a ocupa un loc în societate. Aceasta era o dovadă de mare umanism pe care nu l-a înțeles toată lumea.

A fost impresionantă lupta, pe care a dus-o Școala Timișoreană, sub conducerea prof. Pamfil, pentru acceptarea reinserării bolnavului în familie, după externare. Bineînțeles, reacțiile administrațiilor sanitare au apărut, în mod firesc, întrucât nu exista o bază legală, administrativă pentru astfel de acțiuni. Este vorba de învoirea treptată până la externare. Astăzi, în schimb, există acceptul, fie sub forma internării de o zi, fie sub forma spitalelor de zi, fie prin regulamentele de funcționare ale secției de spital.

Fenomenul era foarte clar. Când aducea bolnavul la internare ca urgență, familia era speriată. Conflictele și tensiunile dintre familie și bolnav, de obicei, erau foarte mari. Sub influența tratamentului, bineînțeles, comportamentul bolnavului se schimba, iar când venea familia, bolnavul era de

nerecunoscut. În această situație nouă, la prima vizită, stătea împreună cu familia o oră, două în incinta spitalului. La a doua vizită, se făcea o învoire, de câteva ore, în oraș. Cu această ocazie, familia vedea că bolnavul se reîntoarce de bună voie în secție. A treia învoire era, pentru o noapte, acasă, fără întreruperea tratamentului. Ultima învoire, înainte de externare, era un sfârșit de săptămână cu familia. De fiecare dată, familia raporta impresiile asupra comportamentului bolnavului. La acești bolnavi, creștea complianța terapeutică, iar familia colabora mai bine cu medicii.

Pare ciudat, dar acest lucru atât de simplu, chiar între specialiștii de la noi, nu este cunoscut. Pamfil a introdus, la noi, acest model, iar eu l-am preluat și în Secția de psihiatrie din Satu Mare. Acest aspect, ce pare minor, ne atenționează asupra umanismului acestei mari personalități a medicinei românești. Totdeauna, Ed. Pamfil era împotriva unei psihiatrii dure. Nu accepta severitatea și imobilizarea prelungită a bolnavilor.

Aspectul secției de psihiatrie era schimbat și prin faptul că, pe lângă tratamentele medicamentoase, se făcea ortoterapie, se asculta muzică, chiar meloterapie. Într-adevăr, în timp ce psihoterapia era neglijată în multe centre, aici își avea locul pe care-l merită.

O nuanțare a discernământului raportat la responsabilitate m-a impresionat foarte mult. Eram într-o perioadă în care, în medicină, mai existau ultimele rămășițe ale pavlonismului lui Bâkov. La București, prof. V. Predescu a readus psihiatria în zona ei, normală de existență, cel puțin clinică. Manualul de psihiatrie al prof. Constanța Parhon era, în sfârșit, pe cale de retragere. Totul se judeca în două culori, în alb sau în negru, iar bolnavul psihic era privit ca o persoană iresponsabilă. Aici, începe calvarul sau epopeea luptei Școlii de psihiatrie condusă de Ed. Pamfil, cu conceptele din expertiza psihiatrico-judiciară. Nu era un moment ușor. Era într-o perioadă în care medicii, inclusiv psihiatrii, trebuia să fie atenți pentru a nu intra în conflict cu reprezentanții justiției. Totuși, atunci s-a dus o luptă perseverentă pentru a introduce diferențierea, între discernământ și responsabilitate, în sensul că discernământul este definit de medicină, iar responsabilitatea de justiție. Pasul următor a fost cel, în care trebuia recunoscut, că nu totul este în alb sau negru ci că există și interferențe griul. Dacă acesta este tabloul vieții reale, mult mai nuanțat, atunci și discernământul poate fi diversificat existând și alte situații intermediare între cele două extreme: abolit și prezent. Ori acest model intermediar se pare că este destul de frecvent și poartă \_\_\_ de discernământ diminuat. Acest diagnostic lasă la aprecierea judecătorilor culpabilitatea, responsabilitatea propriu-zisă. Oricum, astăzi, nu mai surprind pe nimeni acești termeni și sunt larg utilizați la noi.

Un aspect cu totul deosebit era modul, în care echipa Stoessel – Lăzărescu, condusă de Pamfil, știa să stimuleze noile domenii interdisciplinare. De altfel, primele cărți de psihologie și psihiatrie informațională au fost scrise la Timișoara. În consecință, la Primul Simpozion Medinf din 1977, cei trei reprezentanți ai Școlii timișorene de psihiatrie au fost prezenți stârnind admirație în rândul participanților. O clinică întregă, mult mai bine ancorată în realitate și, mai ales, în gândirea științifică internațională reușea performanța să discute despre domenii încă nenăscute ale științei.

La un moment dat a apărut nevoia de a genera termeni pentru domeniile abordate sau pentru noile concepte nascendi. Acesta a fost momentul pe care prof. Ed. Pamfil l-a subliniat folosind termenul de „neonomie”, pe care l-a atribuit cercului de bionică.

Nu cred, că există o mare personalitate ce să nu fie contestată de o parte dintre contemporani. Știu că era foarte supravegheat și că, într-o anumită perioadă, chiar foarte contestat. Pentru mine însă, rămâne una dintre cele mai mari personalități care m-au modelat în a avea o gândire liberă, absolut liberă, în a purta un dialog academic în care se acceptă opinii diferite dar se solicită argumentarea lor. Poate, o trăsătură la fel de importantă a fost nu numai toleranța față de bolnavul psihic ci, mult mai mult, empatia și protejarea permanentă a suferindului de toți ceilalți.

În final, trebuie să recunosc că alături de mulți alți psihiatri și asupra mea profesorul Pamfil și Școala timișoreană a lăsat o amprentă puternică.

„I-ATĂTA VIS...”

Corneliu Mircea

„...I-atăta vis spre-o nepătrunsă zare  
și-n prundul de silex din mal de ape  
rămân amprente de pași, imaginare,  
când vin licornii-nsigurați să se adape.”

Privesc, tulburat și cu sfială, ”ampreentele de pași, imaginare” ale cuvintelor rămase în cărți sau în eterul purtător de sunete, încercând să le urmăresc și astăzi, așa cum le urmăream cu privirile și ieri - un „ieri” atât de real încât l-aș putea parcă atinge cu degetele - și iată-mă condus de urmele încă vii spre „nepătrunsa zare” cântată de Eduard Pamfil, poetul nepereche al cuvintelor, magicul muzician, stăpânul gândurilor înalte pe care le împărțea, risipitor și darnic tuturor, împărtășindu-și „visul” - visul cotropitor al triadei, reper preferat și punct arhimedic în imensitatea unui cosmos interogativ, vegheat de lumina fără de stingere a miriadelor de stele despre destinul cărora a psalmodiat cu dureroasă melancolie.

Și îmi dau seama că visul acesta, pe care îl urmăresc și îl trăiesc acum, nu se deosebește cu nimic de visul de altădată, din anii fragezi încă ai tinereții mele, vis împărtășit de atâtea ori, nouă, celor din jur, în prelegeri savant articulate ori în dialoguri conduse cu măiestrie, vis care se transforma, pe nesimțite, în teritoriul de gândire ce-i purta numele. Acolo știința se îngemăna cu poezia, meditația inspirată cu rigoarea logică, iar cuvântul încurajator cu privirea empatică. Aveam mereu sentimentul că magul ușor marcat de vreme a rămas tânăr, mereu tânăr, încremenit într-o veșnică tinerețe ce ni-l face contemporan și astăzi, când, coborând parcă din constelații îndepărtate, ne îndrumă iar pașii spre „nepătrunsa zare”, de unde, fără încetare, izvorăște cîntecul neseecat al gândului.

# Profesorul Pamfil, între mitul intelectualului providențial și mitul politic al deconspirării

Mihai ARDELEAN

Interpretarea actuală a miturilor cuprinde printre rolurile atribuite acestora și pe cel de a asigura coerența și stabilitatea culturii în care ele apar. Funcționalitatea miturilor poate fi resimțită diferit în contexte istorice diferite. Astfel, mituri fundamentale, precum cel al romanității pentru cultura română sau cel al coroanei regelui Ștefan pentru cultura maghiară, au fost operante într-un anumit fel în comunism și într-un alt fel în postcomunism. Prin mituri, oamenii se atașează de cultura în care acestea au fost zămislite.

Procesul de mitogeneză constituie una din modalitățile prin care grupuri și colectivități umane, în plan imaginar, răspund la frustrări comune, cerințe sociale etc. Chiar și justificarea coeziunii unei comunități umane poate fi regăsită în constructul ce caută să definească mitul. Făurirea de mituri rămâne una din formele de rezistență în perioadele istorice în care este amenințată existența unei societăți. Când un sistem social intră în criză, premergător unei posibile dezintegrări, în urma acțiunilor de anihilare a tradițiilor și a valorilor lui culturale de către un alt sistem social aflat pe poziții de forță, recurgerea la mit poate redefini și reîntări sentimentul identitar de apartenență al unei persoane la tradițiile și valorile amenințate. Oportunitatea refugiului în imaginarul identității etno-culturale este la fel de deschisă precum și aceea a imaginarului alterității adversive. Fenomenul a fost prezent și în societatea românească dominată de statul sovietic, în urma ocupației realizate de Armata Roșie, care a permis satelizarea și sovietizarea României.

”România comunistă a fost în întregime construită după model sovietic” a declarat Leonte Răutu, care a avut rolul de “pontifex maximus al partocrației ideocratice staliniste” în orchestrarea unei dominații de tip totalitar, în toate mecanismele sociale controlabile<sup>1</sup>. Caracterizarea lui Leonte Răutu și declarația acestuia, citată din interviul dat unui politolog occidental, fac parte din studiile analitice ale lui Vladimir Tismăneanu asu-pa dictaturii comuniste, unde sunt descrise, într-un mod amplu, metodele de aservire și de corupere a culturii române.

În România, studențimea a fost câmpul social în care au acționat miturile libertății și redeștepării naționale, mituri reactivate, mai ales, după moartea lui Stalin, după Congresul al XX-lea al P.C.U.S. și după revoluția ungară din 1956.

Mitogeneza nu ține seama numai de nevoia de sacralitate a ființei umane, ci și de anumite imperative cognitive ale minții omenești, cum este acela de a conserva amintirea unor persoane cu autoritate într-o lume tangibilă, recentă, și care s-au remarcat prin lupta lor pentru drepturile celorlalți și prin felul lor de a spune adevărul.

---

<sup>1</sup> Vladimir Tismăneanu, Cristian Vasile, *Perfectul Acrobat*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 37-38

Curajul profesorului universitar Eduard Pamfil de a se exprima de la catedră împotriva unor aberații științifice ale ideologiei oficiale îl transformase pe acesta într-o figură legendară, din perioada când ajunsese la Facultatea de Medicină din Cluj, în a doua jumătate a deceniului al VI-lea al secolului trecut. Mitul eroului Pamfil, care cheamă la păstrarea identității naționale, s-a constituit după ce Profesorul a devenit o victimă, cu ocazia manifestărilor legate de sărbătorirea centenarului Unirii din 1859, și inițial, a acționat mai restrâns în câmpul social al studențimii și intelectualității clujene din Transilvania.

Filosoful N. Bagdasar, în jurnalul său intitulat „Însemnări”, în ziua de 24 ianuarie 1959 nota:

“Toată lumea se întreabă ce a determinat regimul să dea o amploare atât de extraordinară sărbătoririi centenarului Unirii? Ieri, Academia RPR a ținut o sesiune specială consacrată sărbătoririi centenarului; azi, Marea Adunare Națională a ținut o ședință jubiliară în același scop; sfaturile populare regionale și raionale au ținut ședințe festive; în școlile de toate gradele au fost organizate manifestări aniversare; în întreaga țară au fost organizate manifestări populare și participanții au cântat și au jucat „Hora Unirii” după versurile lui Vasile Alecsandri și melodia lui Flechtenmacher; aceeași melodie s-a cântat în școli și a fost difuzată de către posturile de radio, pe care copiii din școlile elementare o auzeau pentru prima oară, căci sub actualul regim ziua de 24 ianuarie n-a fost sărbătorită, iar melodia „Horei Unirii” a fost interzisă (în versul „Între noi să nu mai fie decât flori și armonie”, cuvântul „armonie” a fost înlocuit însă cu cuvântul „omenie”); în multe orașe numeroase școli au primit numele unor personalități care au luptat pentru unire: Al. I. Cuza, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, Constantin Negri etc., iar altele au primit denumirea „Unirea”, regimul devenind inconsecvent cu el însuși, fiindcă el este acela care acum mai bine de zece ani a dispus ca nici o școală să nu mai poarte numele unei personalități, ci numai un număr de ordine; pe multe clădiri în care acum o sută de ani s-au petrecut evenimente importante în legătură cu Unirea sau în care ar fi locuit luptători de frunte pentru Unire, s-au pus plăci comemorative; conferințele care s-au ținut cu acest prilej în toată țara cred că se cifrează la mai multe mii (lăitmotivul acestora a fost că istoricii burghezi n-au expus obiectiv factorii care au determinat Unirea, că Unirea a fost făcută de popor, folosindu-se și acest prilej pentru a lovi în dinastia străină).<sup>2</sup> N. Bagdasar, Dilemateca, Nr. 3 / martie 2007

Întrebării despre motivația sărbătoririi, cu fast, a centenarului Unirii, i se poate răspunde din perspectiva anilor care au trecut, prin cunoașterea modului în care Gheorghe Gheorghiu-Dej și echipa lui „epurată” au încercat să-și legitimeze puterea asupra unui popor cucerit, inițial, în numele și din partea Uniunii Sovietice. După plecarea trupelor sovietice, în iunie 1958, Dej și acoliții, pentru menținerea hegemoniei în Partid, au început să autohtonizeze comunismul prin apelul la repere din trecutul și cultura națională, precum cele în legătură cu Unirea. Simbolistica și istoria Unirii au fost falsificate pentru a putea fi asumate numai de cei ce se erijau în conducătorii poporului muncitor, singurul popor îndreptățit să rămână unit, după ce dușmanul de clasă ar fi fost nimic.

Sentimentul național era asimilat culturii burgheze și, în consecință, linia antiburgheză devenită antinațională direcționa silogismele gândirii oficiale spre măsuri îndreptate împotriva unei identități culturale naționale sub acuzația de șovinism. Discursul ideologic oficial, susținând riturile comemorării Unirii, a apelat la resorturile imaginarului colectiv cu scopul înlocuirii mitului Unirii Naționale cu cel al unirii în jurul unui partid comunist în căutare de identitate, alta decât cea sovietică, dar la fel de unică precum aceasta.

Am ales un fragment dintr-un astfel de discurs oficial despre sărbătoarea Unirii, susținut la Cluj, orașul în care profesorul Pamfil și-a susținut propriul discurs despre Unire. Fragmentul se regăsește în documentul 63 din volumul „Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956-1968)”<sup>3</sup>, document care cuprinde “Stenograma ședinței Biroului regional PCR Cluj, în care se iau în discuție

<sup>2</sup> Dilemateca, Nr. 3/2007

<sup>3</sup> Nastasă Lucian (coordonator), *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956-1968)*, Ed. CRDE, Cluj, 2003, p. 363-370

evenimentele cu tentă naționalistă petrecute în localitate cu ocazia sărbătoririi zilei de 24 ianuarie”, conform unui „Proces-verbal nr. 3”, „Încheiat în ședința Biroului Regional PMR Cluj din ziua de 31 ianuarie 1959.”

Dintre cei prezenți, personajul cel mai important era Dumitru Coliu, membru supleant al Biroului Politic al CC al PMR, care, în perioada 1958-1959, la ordinul lui Gheorghiu-Dej, a condus Comisia Controlului de Partid, din care mai făcea parte și Ion Vințe, comisie care a lansat un nou val de anchete inchizitoriale. „Adept al liniei dure”, după cum îl descrie Vladimir Tismăneanu<sup>4</sup>, „Tov D.Coliu”, după câteva chestionări tăioase adresate colegilor de ședință, avertizează într-un mod critic: „noi subapreciem forțele dușmanilor de clasă”, ca mai apoi să exprime punctul de vedere doctrinar al Partidului:

„Asupra rezultatelor sărbătoririi centenarului nu vreau să vă vorbesc. Este cunoscut că partidul nostru a făcut just că a luat această hotărâre. Prin aceasta noi am preluat din mâna burgheziei arma lor, pe care tot timpul au mânăuit-o, de a da caracterul că acest eveniment a fost opera burgheziei. Noi, prin sărbătorirea actului, am obținut un mare succes, am dat o lovitură puternică rămășițelor burgheziei, le-am demascat prin înseși documentele actului Unirii. Poporul a îmbrățișat cu căldură acest act și și-a exprimat încă o dată încrederea față de partidul nostru. Acest act a avut și semnificația de a uni întreg poporul într-o familie mare, unită. Așa cum s-au desfășurat lucrurile în toată țara dovedește că partidul a stăpânit, a avut influență asupra maselor”<sup>5</sup>.

Pe de altă parte, pentru tartorii regimului comunist, entuziasmul și chemarea la o unire simbolică, manifestate în piețele și pe străzile Clujului, au fost un nou prilej pentru întărirea sistemului de supraveghere de teama revoltei maselor. Pierderea controlului comportamentelor umane nu era admisă, deoarece organizatorilor oficiali li se cerea, conform scenariului de partid al manifestărilor publice, să prevadă chiar și imprevizibilul. De data aceasta, textul cântecului „Hora Unirii” nu a mai putut fi denaturat, deoarece ar fi fost un nonsens schimbarea cuvintelor unui cântec înscris adânc în memoria colectivă. În schimb, diferita tonalitate dată versurilor horei, felul în care s-a accentuat o strofă sau alta, cât și orele până la care s-a cântat, locurile unde s-a jucat, constituirea grupurilor de cântăreți și traseul acestora, toate aceste abateri de la „îndicații” au intrat, într-o primă exprimare, în categoria a „ceva spontan, neorganizat”, ca mai apoi, prin apelul la dublul limbaj, să primească sentința de „manifestare cu caracter naționalist” .

„Din informarea prezentată (Informarea făcută de Dumitru Coliu în legătură cu manifestările naționaliste ce au avut loc la Cluj cu prilejul sărbătoririi centenarului unirii), a reieșit că lucrurile s-ar fi desfășurat normal și că nu ar fi fost lucruri prea deosebite în ziua de 24 ianuarie. Din discuții a reieșit, de asemenea, că ceva deosebit nu s-ar fi întâmplat, în afară de un grup de studenți care puneau accent mai deosebit când se cânta «Hora Unirii», pe strofa a 2-a. De asemenea, unii studenți s-ar fi dus acasă la unii profesori considerați de ei ca elemente naționaliste. Între studenți erau și unele capete mai înfierbântate. O grupă din studenți au intrat la restaurantul «Ursus» și «Pescăruș» și au indicat muzicii și cetățenilor din local să cânte «Hora Uniri». La intervenția miliției, grupurile respective au părăsit localul. Mai târziu, grupul acesta de studenți a început să crească și unii dintre ei au căutat să încoloneze și cetățenii care ieșeau de la spectacolul Teatrului Național. Unul din studenți purta un drapel tricolor și probabil dându-și seama că ar fi bine să ia și unul roșu, de la o clădire a luat și un drapel roșu și apoi a început să meargă spre piață. Un student s-a suit pe statuia din Piața Libertății și făcea agitație. Caracteristic este și faptul că atunci când a venit o ploaie cu lapoviță destul de intensă, o parte dintre studenți n-au plecat nici atunci. Printre studenți se aflau și unii cetățeni cu sticle în buzunare, care făceau pe bețivii și făceau agitație. Aceștia nu erau studenți.

A reieșit, de asemenea, că grupele de studenți au căutat să joace și să cânte «HoraUnirii» în piață și după ora 24, până pe la ora 2 noaptea. Păreră Biroului Comitetului Regional de partid era că a fost ceva spontan, neorganizat. Biroul Regional nevroid să dea loc la provocări, a căutat ca prin activiștii și oamenii de la Securitate îmbrăcați în civil să-i rupă în

<sup>4</sup> Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 123, 206

<sup>5</sup> Nastasă Lucian (coordonator), *op.cit.*, p. 367-368



grupuri și să-i determine să plece, lucru care a reușit în jurul orei 2 noaptea. Noi ne-am dat însă seama că elementele reacționare au căutat să organizeze o manifestare cu caracter naționalist. Aceasta a reieșit mai mult din discuțiile care au avut loc în următoarele ședințe. Comitetul Regional de Partid n-a fost însă destul de vigilent ca să preîntâmpine această acțiune a dușmanului. La ședința a doua, cei invitați au arătat că ei au avut sarcina să scoată oamenii în piață la festivitate, dar n-au mai primit indicații ce să facă mai departe. La căminele de studenți, de asemenea, n-au avut indicații cum să procedeze, ce să facă. La a treia ședință a ieșit și mai clar în evidență faptul că Comitetul Regional a dat sarcină oamenilor numai de aducerea cetățenilor în piață. Activiștii de partid și UTM n-au cunoscut programul Comitetului Regional cu privire la organizarea festivității. Partea festivă a acțiunii a fost foarte bine organizată și îndeosebi adunările care au avut loc în săli. Și în piață partea festivă a fost bine organizată, s-a cântat «Hora Unirii», era mare entuziasm. De asemenea, Comitetul Regional s-a preocupat și de întocmirea în bune condițiuni a programelor care au avut loc cu prilejul sărbătorii festive a Unirii Țărilor Române [...]

A reieșit, de asemenea, că grupe de studenți au fost acasă la unii profesori, ca Hațieganu, Gavrilă și Pamfil. Când a vorbit Hațieganu, nu le-a plăcut. Unii din studenți, când acesta a vorbit, au spus că Hațieganu s-a ramolit. Când a vorbit însă Pamfil, în a cărui cuvântare erau pronunțate cuvinte cu caracter naționalist, studenților le-a plăcut și au spus: «Acesta este de-al nostru, bun profesor vechi». A reieșit că studenții au început organizarea de la căminele studențești. Ei căutau să scoată studenții la manifestare spunând: «Veniți jos, veniți cu noi să jucăm, să lăsăm toceala». Grupul care a apărut în piață era destul de numeros, circa o mie de persoane. Un alt grup de studenți a încercat să încoloneze cetățenii care ieșeau de la spectacolul Teatrului Național, însă n-au reușit să facă acest lucru. Studenții au rămas în piață cântând și jucând „Hora Unirii” și apostrofând în special strofa a doua: «larba rea din holde piară, piară dușmanii din țară», până la două noaptea<sup>6</sup>.

Dublul limbaj a caracterizat discursul oficial al puterii, care, după ani de interdicție, a dat voie să se sărbătorească Ziua Unirii cu “entuziasm”, dar a interzis ca o sărbătoare încărcată de simboluri și mesaje naționale să includă manifestări și ritualuri în concordanță cu acestea. Sărbătorirea centenarului Unirii, în 1959, a dovedit ambiguitatea atitudinilor oficialităților față de manifestările populare declanșate, oferind un model cultural nou, pentru celebrarea Partidului Comunist în căutare de tradiții autohtone, pe modelul mai vechi al celebrării nașterii unei națiuni. Această ambiguitate a fost înțeleasă, dar și plătită, de câțiva martori ai evenimentelor din Cluj, prin intruziunile politicii și Securității în viața lor, după cum rezultă din rândurile referatului primului secretar al regiunii Cluj

„Cu privire la unele manifestări ce au avut loc în orașul Cluj cu ocazia zilei de 24 ianuarie 1959.

În această seară, în timp ce în piață au avut loc manifestările naționaliste arătate mai sus, elemente care căutau să agite tineretul au făcut afirmații în rîndul acestora, ca: «Să vedeți că peste hotare se sărbătorește ziua de 24 ianuarie cu și mai mare amploare și a vorbit chiar regele Mihai». De asemenea, în seara zilei de 24 ianuarie și până noaptea târziu, în timp ce au avut loc aceste manifestări naționaliste, pictorul Kovács Zoltán, cunoscut ca element naționalist șovin, a fost prezent în piață, urmărind cele ce se petrec. De altfel, reacțiunea maghiară din Cluj, printre care sculptorii Benczédi Alexandru, Nagy Albert și pictorul Darkó Vasile au comentat negativ în jurul acestei sărbătoriri, unul dintre aceștia făcând și următoarea afirmație: «Ceea ce s-a întâmplat a fost o îngăduință a guvernului în favoarea spiritului naționalist român».

Au fost și alte manifestări net dușmănoase, ca de ex.: o carte poștală trimisă Comitetului Regional de Partid Cluj, cu conținut dușmănos, precum și unele manifestări dușmănoase în discuțiile purtate în jurul sărbătoririi acestei zile de către Pop Alexandru, Martinescu Ștefan și alți contabili revizori de la Uniunea Raională a Cooperativelor de Consum. Dintre aceștia, Martinescu Ștefan a afirmat printre altele: «Norocul lor [al regimului] este că numai anul acesta se sărbătorește unirea, că de ar fi în fiecare an, cine știe ce ar mai putea ieși». Ca răspuns la afirmația acestuia, numitul Codărlă Oprea a răspuns că: «Cel puțin 70% din membrii de partid au înțeles cuvintele «Horei Unirii» așa cum trebuie înțelese, și aceste cuvinte le-au

simțit în sânge»[.... ]

Tot în seara zilei de 24 ianuarie, grupuri de studenți de la IMF s-au deplasat la locuințele unor profesori, considerați de ei ca fiind cu idei naționaliste, cântând «Hora Unirii» și scandând următoarea lozincă: «Să trăiască profesorii noștri, afară cu dușmanii noștri». Profesorul Gavrilă Ioan, exclus din partid, a îndemnat studenții să plece acasă,

---

<sup>6</sup> *Ibidem.*, p. 371-373

să nu conturbe liniștea. Profesorul Hațieganu Iuliu le-a vorbit studenților despre Republica Populară Română, clasa muncitoare, care a nemulțumit pe unii din studenți, care au plecat în mod ostentativ declarând că: «Profesorul Hațieganu s-a ramolit». În același timp însă, profesorul Pamfil Eduard, care ieșea în acel moment din locuința profesorului Hațieganu, s-a adresat studenților, afirmând între altele: «Fiți mereu tineri, uniți și încrezători în steaua neamului românesc». Aceste cuvinte au fost întâmpinate cu aplauze de studenți, care au început să scandeze «Iarba rea din holdă piară, piară dușmanul din țară».

Manifestări și afirmații dușmănoase la adresa regimului cu această ocazie au avut loc și în locuința conferențiarului Balint Octavian de la Institutul Politehnic Cluj, fost legionar, în prezența altor persoane, și care referindu-se la felul cum a fost sărbătorită ziua de 24 ianuarie a spus: «Aici a fost greșeala unor băieți [studenți] care n-au sesizat realitatea politică. Această libertate a avut două scopuri: să servească pentru străinătate ca propagandă, iar pe de altă parte să scoată la iveală elementele naționaliste, pentru a se lua măsuri împotriva lor». În continuare conferențiarul Balint a afirmat: «Noi am prevăzut de la început această manevră, deoarece așa a fost și cu așa-zisa libertate acordată preoților greco-catolici, care au avut apoi de suportat consecințe neplăcute pentru ei. Am sfătuit băieții să fie prudenți, dar tinerețea e tinerețe și nu știu să se abțină»<sup>7</sup>.

Dintre măsurile propuse de primul secretar, toate, cu excepția uneia aveau un conținut mobilizator, comun limbii de lemn a regimurilor totalitare, de genul «este necesar să intensificăm și pe mai departe munca de educație patriotică și internaționalistă a oamenilor muncii, să cultivăm prietenia și frăția între poporul român și minoritățile naționale»sau «vom ține mereu trează combativitatea membrilor de partid și a oamenilor muncii împotriva oricăror manifestări ale dușmanului de clasă pentru a le demasca la timp». Doar una dintre măsuri, ultima, suna ca o sentință: «De asemenea, ne vom ocupa de clarificarea atitudinii unor cadre didactice, ca de ex. profesorul Pamfil și alții, care au avut ieșiri nesănătoase, unele de-a dreptul dușmănoase, urmând ca împotriva acestora să se ia măsuri corespun-zătoare»<sup>8</sup>.

Pentru studențimea clujeană, profesorul Pamfil, prin conținutul cursurilor sale, prin atitudinea lui de om liber neaservit dogmelor, devenise deja o figură mitică, un erou al rezistenței în fața procesului de sovietizare culturală. Această imagine de personaj cu însușiri deosebite ce îi uimea pe cei din jur, prin autenticitatea sa și prin harul său de a exprima adevărul, a putut fi reconstituită în locul cel mai neașteptat cu putință, și anume într-un dosar arhivat cu indicativul R.144541, la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Documente scrise într-un limbaj sec, care caută, nu numai dintr-o rutină a demascărilor, să-l transforme pe suspect în vinovat, îi recompun profesorului, prin relatări simple și fruste, o figură fascinantă și singulară de stăpân al cunoașterii ființei umane.

Astfel, într-o notă informativă din 28 mai 1955, „sursa Steopa” îl denunță pe „Doctorul Pamfil Eduard” că „profesează un idealism subiectiv”, subînțelegându-se prin aceasta că trădează doctrina oficială, marxist-leninistă. În același registru al demascărilor, sursa se simte obligată să enumere “pasiunile lui PAMFIL”, ca o completare la portretul unei persoane ostile regimului politic. La finalul notei, delatorul îi comentează atitudinea politică în discuțiile cu alți medici, iar ca o notă de blam, citează din cuvintele pe care le spune studenților.

„Pasiunile lui PAMFIL sînt : colecționarea de ediții vechi și de lux, reproduceri după picturi clasice, acvariul cu pești roșii și muzica. În acest din urmă domeniu cântă la mandolină și violoncel. Se pare că este posesorul unui violoncel [de] calitate foarte bună, pe care-l arată celor pe care-i interesează. În prezent pregătește un concert, pe care urmează să-l prezinte în viitor și este preocupat în modul cel mai intens de acesta. Cât despre cei pe care muzica nu-i interesează părerea lui este «să-i ierte Dumnezeu». În Clinca Neurologică Dr.Pamfil e în legături mai strînse cu Dr. ELIZA IONESCU și Dr.

<sup>7</sup> *Ibidem.*, p. 376

<sup>8</sup> *Ibidem.*, p. 379

E MINCIU. Față de aceștia nu se sfiște să-și arate aversiunea față de Regimul de Democrație Populară, iar la curs – vorbind studenților – le-a spus ; «că noi ce trăim în cenușul zilei de azi....» Sursa: Steopa

#### OBSERVAȚI

Nota a fost dată de informator din propria lui inițiativă. În legătură cu această notă nu a fost dat instrucțiuni informatorului, deoarece urmiază să fie infiltrat pe lângă un obiectiv mai important<sup>9</sup>. (Erorile de exprimare, de ortografie, majusculile și sublinierile aparțin autorului transcrierii notei informative)

Pe lângă notele informative, dosarul R.144541 al profesorului Pamfil conține și referințe care se cereau, în epocă, pentru „dosarul de cadre” ce-l însoțea pe orice angajat la diferitele locuri de muncă ale acestuia, fără ca salariatul să aibă acces la ele, scrierea lor neobligându-i, însă, pe referenți, la acea conspirativitate de care făcea atâta caz Securitatea în relațiile cu informatorii și colaboratorii. Felul în care referințele ajungeau de la „biroul de cadre” la Securitate, în dosare de rețea sau de urmărire informativă, aparținea subordonării indirecte, dar totale, a „serviciilor de cadre” față de poliția politică.

Într-o referință cerută și venită din partea „dr. Belciugățeanu Corneliu”, acesta îl descrie pe „tov. Conferențiar Eduard Pamfil” în termeni laudativi. Impresionat de personalitatea lui Pamfil, caută să-i mai adauge și o aură de mister, să-i confere un statut de erou democrat ce a servit patria pe tărâmurile străine: „ Știu că între timp a fost la Paris, unde mi s-a spus că a avut legături și chiar misiuni speciale, în cadrul unor resorturi democratice”. Chiar și atunci când doctorul Belciugățeanu, conform uzanței, pentru ca o referință să pară credibilă, încearcă să devină mai critic în portretizare, nu face altceva decât să-i descrie calități neobișnuite și o supradotare intelectuală: „Singura latură unde activitatea profesională mi se pare că i-ar putea fi criticată e complacerea excesivă în speculații și exitări complicate ca motivație, ținând mai mult de concluziile cu efect estetic și dezbaterile elegante și subtile, decât de stabilirea cât mai exactă și directă a stărilor reale. Timișoara la 10 iulie 1952”<sup>10</sup>

Interlocutorilor lui, Pamfil le vorbește, adesea, aforistic, elaborând în timpul discuțiilor cugetări care depășesc înțelegerea imediată, enunțarea acestora fiind parcă destinată stabilirii unor adevăruri, într-un alt context decât cel momentan, forțat de niște împrejurări trecătoare.

Pentru ascultătorii care urmau să-și scrie delațiunile, bune pentru uzul Securității, spusele profesorului erau dificil de redat în termenii univoci ai limbajului oficial, după cum reiese din aceeași notă informativă din 28 mai 1955, citată mai sus. „Sursa Steopa” reclamă dificultăți de înțelegere. „De obicei, în cursul discuțiilor de acest fel, PAMFIL are obiceiul de a folosi fraze lungi și întortochiate greu de urmărit.” Cu toate dificultățile „Sursa” insistă în înțelegerea a ceea ce i se pare greu de înțeles. „Astfel acum 2 ani, când se făceau la I.M.F. seminarii cu prof. BORA POPOVICI, despre lucrările lui I.V.Stalin, privitoare la legile economice ale socialismului PAMFIL a început o discuție lungă, căutând să demonstreze că legile obiective sunt subiective”<sup>11</sup>.

<sup>9</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 84-85

<sup>10</sup> *Ibidem.*, f. 59

<sup>11</sup> *Ibidem.*, f. 84 Eduard Pamfil dovedește deja, din acea perioadă, atitudinea sa persiflatoare față contradicția dintre noțiunile de subiectiv și obiectiv decupate din materialismul dialectic, deoarece concepția lui despre conștiința trionfică a ființei umane (Eu-Tu-El) se constituia „într-un argument zdrobitor la adresa absurdei dispute dintre subiectiv și obiectiv”. (Ion Nicolae Anghel, *Carte cu Pamfil*, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p.19)

Din „conținutul” unei note informative, dată în ziua de 10 februarie 1955 de către „Sursa Steopa”, se desprinde atracția „sursei” față de cuvintele profesorului, pe care le selectează ca argumente ale unei abateri de la gândirea corectă, dar probabil și pentru ineditul lor. O atitudine ambivalentă de atracție/defăimare s-ar putea argumenta și prin faptul că notele lui „Steopa” sunt date voluntar și nu ca urmare a unor „Instrucțiuni”, deoarece acestea „Nu a fost dat informatorului, întrucât nu are posibilități de informare” La „Observații” este consemnat: „Nota a fost dat din inițiativă al informatorului, auzind ocazional discuțiile între Dr. PAMFIL și Dr. COCIOABA.”

Iată „Conținutul” notei:

„În ziua de 2 febr. 1955, în acceleratul de Cluj am auzit o discuție dintre Dr.COCIOABA de la Lugoj și Conf. Dr. E. PAMFIL din Timișoara. Dr. COCIOABA a spus D-lui PAMFIL că posedă o carte în limba germană privitoare la viața sufletească a peștilor. Dr. PAMFIL i-a răspuns că deși pentru materialști această viață nu există, pentru alții între care face parte și el viața sufletească poate exista și la plante. Restul discuției mi-a scăpat deoarece ambii s-au depărtat de mine. Sursa; Steopa”<sup>12</sup>. Desigur că informatorul, cu toată părerea de rău de a nu fi auzit restul discuției, avea satisfacția că pentru câteva clipe a prins o *rara avis*.

Una din năzuințele studențimii, în perioada anilor '50, era de a-și găsi eroi care să le apere reperatele culturale naționale de agresiunea ideologiei comuniste. Așteptarea unui astfel de erou și-a găsit împlinirea în figura profesorului Pamfil. În jurul acestuia se construia legenda unui personaj mitic, prototip al rezistenței prin cultură. „Nota informativă” dată de „Sursa Olteanu” și primită de „lt. maj. Drăgan Gheorghe” „în ziua de 29.oct.1958 ora 16,45, casa 9” este concepută din perspectiva unei mentalități impuse și opuse ideii de rezistență prin cultură, mentalitatea antinațională a unui totalitarism ideologic omogenizator.

„Despre prof. Pamfil Eduard de la catedra de Psihiatrie se vorbea între studenți ca despre o adevărată «enciclopedie a culturii umane». Cu această zisă «enciclopedie» am venit în contact atât la cursul de psihiatrie cât și la cursurile libere de psihologie pe care le inițiasem. Nu mi-a trebuit mult ca să-mi pot da seama de pe poziția de pe care ne conferențiam.

Cu o «mină», - prin care vroia să arate că sunt mult mai multe de spus, expunea problemele folosind terminologia psihologiei și filosofiei ermetice, confuze, idealiste. Un labirint de idei întortochiate, în toate sensurile, care uneori măi mult [pot] să semene nemulțumire în sânul studenților. Bineînțeles cu completarea : «nu le puteți și pricepe fiindcă n-ați pregătit suficient , nu vi s-au dat în liceu noțiunile absolut necesare». Acest fapt l-a determinat ca la propunerea câtorva «snobi», - închipuiți să țină un ciclu de conferințe cu subiecte din psihologie. Încă de la deschidere cursurile aveau să ne precizeze că de data aceasta Pavlov n-are ce căuta în psihiatrie. Era evident că poziția sa, nu putea să fie aceea a materialismului în filosofie și a nervismului în medicină.

Noțiunile de psihologie, abecedarul psihiatriei au fost toate explicate, prin teoriile idealiste. Încercând o analiză a bagajului său complex în asemenea noțiuni, teorii, concepte, s-a ajuns la convingerea că problemele tratate sunt trecute prin «sita» - existențialismului. Existențialismul, curent filosofic occidental, de factură destul de recentă, vine să soluționeze cele mai acute probleme de viață folosind bagajul tuturor curentelor super-moderniste. Curent, care polemizează cu materialismul dialectic , curent cu priză printre intelectualii «descătușați de materie care trăiesc [într]-o lume a ideilor». Curent folosit de protagoniștii fasciști și de defăimătorii marxismului, la care se strecoară revizionisții actuali. [Cine]Urmărește oră de oră , cursurile sale, n-ar fi greu să se priceapă tendința vădită de infiltrație în mintea studenților a acestor concepții.

---

<sup>12</sup> *Ibidem.*, f. 86

Definind cândva suicidul : «tendința supremă de eliberare» - îmi reaminteam de filosofia tragică a unor curente burgheze. În loc să prezinte problema ca fiind un caz patologic i se dau explicații idealiste, morale zise.

Vorbind despre rolul substanței reticulate în procesele superioare arată că : încearcă unii psiho-fiziologi să-i atribuie un rol mai mare decât îl are, firesc este important, dar noi n-am reușit să cunoaștem procesele intime care au loc.

Nu este nici o deosebire între acest mod de a vedea și acel : «ignoramus *ignoramus*» [transcriere greșită, de către ofițer, a maximei latine «ignoramus et ignorabimus»] «nu știm și nici nu vom ști» al științei burgheze îmbăcsită de misticism. Nu se simte filosofia idealistă a lui Kant care susține că «sunt fenomene care nu pot fi cunoscute» – așa zisul «lucru în sine»?

Pentru știința și filosofia materialistă, nu există lucruri necunoscute. Că sunt necunoscute momentan, da, dar în viitor pe măsură ce se dezvoltă omul și condițiile sociale vor fi cunoscute!

Vorbind la un curs despre «ea și acțiune», «iată unul dintre puținele lucruri pozitive ale marxismului». Expresie viu comentată în rândul studențimii. Tratănd problema neurozelor și a psihozelor, s-a observat neta poziție a psihologilor care încearcă să minimalizeze materialismul.

Puținele observații sunt mai mult reflecții care s-ar concretiza dacă s-ar urmări amănunțit cursurile prof. E. PAMFIL. În discuțiile purtate cu lectorul Roșu, am ajuns la aceleași concluzii: «poziția existențialistă pe care o are».

Studențimea noastră trebuie să fie educată nu în spiritul idealismului decadent, nu a confuzionismului în viață . Cultura nu înseamnă filosofie existențialistă. Pentru curmarea unei asemenea situații, este indicat să participe cineva competent la cursurile sale să se documenteze pentru a scuti studenții de concepțiile tendențioase care se desprind din prelegeri. Mult mai potrivit dacă pe linie didactică s-ar trasa programul prelegerilor.

Rămân la convingerea că este un «izvor de cultură» nu din cea sănătoasă, ca apa acestui «izvor» în loc să fortifice tineretul îl otrăvește !

Indicat este să se verifice și cadrele cu care colaborează.

OLTEANU<sup>13</sup>

Nota informativă, a fost transcrisă de „lt .maj. Drăgan Gheorghe” cu numeroase greșeli de exprimare și ortografie, care au fost în cea mai mare parte corectate. De asemenea, sublinierile aparțin unui cititor al notei, iar la finalul acesteia ofițerul de Securitate a adăugat mențiunile sale.

„[ ...] N.B. Pamfil Eduard este cunoscut de org.[anele] noastre ca element dușmănos,[.....] În ce privește materialul furnizat de agentul OLTEANU se confirmă cu un alt material mai vechi pe timpul când PAMFIL E. era prof. Univ. la Timișoara.

Măsuri: Va fi semnalat la Reg. P.M.R pentru a fi îndepărtat din rândul corpului didactic pentru a nu otrăvi în continuare tineretul.

lt. maj. Drăgan Gheorghe<sup>14</sup>

Din declarația lui M.M.C. „cercetător-ajutor la Inst. de Chimie al Acad. R.P.R filiala Cluj” se pot afla câteva date despre unul din cursurile publice ale profesorului Pamfil, chiar dacă depoziția despre conținutul cursului și despre auditoriu a fost scrisă, în așa fel, încât să nu poată deveni un cap de acuzare pentru o participare la un eveniment ilicit.

---

<sup>13</sup> *Ibidem.*, f. 67-68

<sup>14</sup> *Ibidem.*, f. 69

„Când eram în anul IV de facultate, respectiv anul 1956 văzând un anunț la cantina dietetică în care se spunea că Prof. Eduard Pamfil ține de la 6 – 8 (18-20) în amfiteatru[!] de medicină generală niște cursuri de psihologie generală. În una din seri m-am dus și eu să-l ascult că se spunea că vorbește f.[oarte] frumos.

În seara aceea a vorbit mai mult despre dezvoltare în general , dezvoltare care după cum am reținut eu, dânsu[!] o vedea sub o formă ciclică, în unele cazuri admitea și dezvoltarea ascendentă dar din inconsecvența sa tindea mai mult spre dezvoltarea ciclică.

Pentru a-și exemplifica cele spuse despre istorie, că se repetă, a spus la un moment dat „că acum aproximativ 1000 ani hoardele lui Gingis–Han se aflau în mijlocul Europei în prezent același hoarde sînt din nou în mijlocul Europei”.

Această demonstrație practică, de dovedirea dezvoltării ciclice a evenimentelor este destul de tendențioasă. Menționez că în sală erau nu numai studenți ci și f.[oarte] multe cadre didactice, nu îmi amintesc bine dacă în acea seară sau în alta am văzut chiar tov.[arăși] de la catedrele de științe sociale.

Fiind un asemenea auditoriu destul de competent să-i atragă atenția vorbitorului am lăsat această problemă nesesizată.

Desigur Prof. Pamfil a mai susținut și altele: ca inferioritatea femeii față de bărbat etc.

Aceasta îmi este declarația pe care o dau și care cred că va ajuta organele competente în a înțelege mai bine poziția prof. Pamfil.

Cluj 25 III 1959.

C.M.”<sup>15</sup>

Cu toate că declarantul, în cele scrise, vrea să dea impresia că a ajuns întâmplător la cursul lui Pamfil, doar în urma citirii unui anunț, sub imperiul fricii provocate de anchetator, scrie nu numai neglijent, dar fără să-și dea seama, încercând să invoce uitarea, recunoaște că a mai participat și la alte cursuri ale Profesorului „nu îmi amintesc bine dacă în acea seară sau în alta”.

Ziua de 25 martie 1959, în care este semnată declarația ajutorului de cercetător, este ulterioară arestării lui Eduard Pamfil. Anchetele Securității luaseră amploare pentru a demonstra că celebrarea Unirii la 24 Ianuarie 1959, cu prea mult entuziasm, a permis ca „dușmanul de clasă” să se organizeze și să completeze nefiind „depistat la timp”.

Securitatea trecuse la executarea ordinului dat de organele de partid sub forma acelor „măsurii corespunzătoare” împotriva Profesorului pentru “ieșiri nesănătoase, unele de-a dreptul dușmănoase”.

Episodul discursului lui Pamfil adresat studenților în seara zilei de 24 Ianuarie, care a dus la arestarea acestuia, l-a confirmat în postura de erou salvator al culturii naționale. Împrejurările în care a avut loc discursul, prigoana pe care a declanșat-o au fost întotdeauna evocate cu venerație contribuind la întărirea mitului Profesorului Pamfil.

Secvențe ale întâmplărilor din acea perioadă sunt păstrate în dosarul R.144541 arhivat la C.N.S.A.S. Referitor la relatarea evenimentelor se pot constata numeroase coincidențe între documentele ce provin din arhivele Partidului Comunist și cele ce au aparținut Securității, conlucrarea dintre cele două fiind permanent stimulată și reîntărită.

---

<sup>15</sup> *Ibidem.*, f. 97

În 13.02.1959, într-o fișă, cu antetul „Ministerul Afacerilor Interne Direcția Regională Cluj”, aflată în dosarul de Securitate al profesorului Pamfil, se consemnează:

„.....La data de 29. oct.1958 a fost semnalat de agentul „OLTEANU” ca element cu o puternică influență negativă în rândul studenților. PAMFIL EDUARD în perioada anului în afara cursurilor de psihiatrie pe care le ține în mod oficial a inițiat pentru studenți cursuri libere de psihologie în afara obligațiilor sale profesionale.

În cursul acestor cursuri, susnumitul expune problemele folosind *termenologii* a psihologiei și filosofiei ermetice, confuze, idealiste, căutând în mod indirect să scoată în relief în fața studenților că știința Pavloviană nu are loc în psihiatrie etc.

Într-unul din aceste cursuri, ținute cu studenții, tratând despre subiectul «Eu și acțiunea», a afirmat: «Iată unul din puținele lucruri pozitive ale marxismului», expresie care a fost viu comentată și cu satisfacție în rândul studenților, în special a[] celor cu orientare reacționară.

În data de 24 ian.1959 susnumitul, găsimu-se la domiciliul profesorului universitar IULIU HAȚIEGANU după ce un grup de cca. 200-300 studenți au cântat și jucat „Hora Unirii” în fața locuinței acestui prof , PAMFIL EDUARD ținând o cuvântare spre a mulțumi acestui „gest” făcut de studenți, printre altele a afirmat „ fiți mereu tineri uniți și încrezători în steaua neamului românesc”.

Aceste cuvinte au creat în rândul studenților o serie de comentarii dușmănoase, ca de ex.: Studentul STROESCU VASILE din anul VI Med. Generală a afirmat: «dacă s-ar fi spus să se facă ceva, nimic n-ar fi fost în stare să oprească masa aceea imensă de studenți, care manifesta românește». La fel studentul DUMBRĂVEANU CONSTANTIN (în prezent arestat), în urma a celor afirmate de PAMFIL EDUARD s-a exprimat: «Pamfil ca întodeauna a fost un adevărat idol»<sup>16</sup>.

Imboldul conținut de metafora astrului călăuzitor i-a deschis Profesorului ușa spre infernul anchetelor și al închisorii, neîncrederea regimului comunist față de persoana lui atingând paroxismul în atmosfera de suspiciune a zilelor de după 24 Ianuarie 1959.

Dosarul procesului se află într-o altă arhivă, decât aceea a C.N.S.A.S., și nu este încă accesibil. Dintr-o notă informativă, din 6 aprilie 1959, redactată de un informator necunoscut (pe document nu este specificat numele conspirativ și nici numele ofițerului care primește nota) se pot reconstitui reacția de apărare a profesorului față de acuzele aduse de organele de anchetă și peregrinările sale prin capitală pentru a obține protecția unor prieteni din perioada interbelică, cu orientare de stânga, ajunși persoane suspuse în nomenclatura de partid. Din notă reiese că autorul acesteia era un intim al familiei, dar în același timp, și o persoană cu relații la nivelul puterii.

„Duminecă 1 martie, i-am dat un telefon profesorului PAMFIL. Soția acestuia mi-a comunicat că soțul ei [este] la Buc[urești]. Era indispusă și foarte rezervată. În 3 martie soția mea îmi comunică prin telefon că prof. PAMFIL m-a cercetat acasă la București și aflând că sunt la Cluj, mă roagă să mă interesez la soția sa când pleacă profesorul HAȚIEGANU IULIU la Buc[urești]. D-na PAMFIL mi-a dat următorul răspuns: prof. HAȚIEGANU nu pleacă la București și roagă pe soțul ei să vină imediat acasă la Cluj. Am transmis acestea soției mele, cred însă că prof. PAMFIL n-a mai trecut la dânsa.

Astăzi am cercetat-o pe d-na PAMFIL la dânsa acasă. Cum mi-a deschis ușa mi-a făcut semn să nu vorbesc, apoi m-a introdus în dormitor și mi-a vorbit în șoapte la ureche. Rezum: după plecare profesorului PAMFIL la București au venit doi ofițeri de securitate la dânsa, interesându-se unde a plecat soțul ei și la cine locuiește în București. D-na PAMFIL știa că-i plecat la București, dar nu știa unde locuiește. A presupus că a tras la prof. BENETATO, la mine sau la EDUARD MEZINCESCU<sup>17</sup>. I s-a spus că eu mă aflu la Cluj.

<sup>16</sup> *Ibidem.*, f. 45

<sup>17</sup> Illegalist, de profesie medic. A lucrat în Ministerul Afacerilor Externe, apoi a devenit, din 1948, ministru al Artelor și Informațiilor. După 1956 a revenit în diplomație: ambasador la Națiunile Unite, apoi în Suedia. Căsătorit cu Florica Ionescu,

Timp de câteva zile d-na PAMFIL a fost reținută în casă, bucurându-se însă de un tratament deosebit de politic. Într-o noapte a fost invitată la securitate și interogată până dimineața la ora 4, despre soțul ei. În acest timp – acest fapt i-a fost relatat de servitoare – Securitatea a făcut o percheziție în casă și s-au auzit ciocănituri din cameră, ceea ce o face pe d-na PAMFIL să creadă că a fost instalat pe undeva un microfon (în camera mare). De aceea, înainte de a mă introduce acolo, m-a invitat în dormit să-mi relateze faptele.

Apoi a fost obligată să se intereseze prin telefon la București, la prof. BENETATO, dacă nu cumva profesorul PAMFIL se află la el. De la BENETATO a aflat că soțul ei a fost invitat la masă de EDUARD MEZINCESCU, unde l-a și găsit, miercuri 4 martie, și l-a chemat să vină fără întârziere la Cluj. În aceeași zi a primit o telegramă în care profesorul PAMFIL o anunță că din motiv de audiență este obligat să întârzie, dar că va veni la Cluj a doua zi, joi 5 martie. Este informată că profesorul PAMFIL a fost urmărit încă din București și a fost ridicat de securitate la sosirea sa în gara Cluj.

În prezența ei, doi ofițeri de securitate au făcut o percheziție destul de sumară și au întocmit un proces verbal consemnând că nu au ridicat nimic din casă.

Am întrebat-o: ce s-a întâmplat de s-a ajuns la destituirea profesorului PAMFIL și la eventuala lui arestare?

Mi-a răspuns că prof. PAMFIL este acuzat că ar fi instigat studenții care au manifestat la 24 ianuarie. Îmi relatează că în seara zilei de 24 ianuarie au primit un telefon de la conf. univ. FODOR, ginerele profesorului IULIE HAȚIEGANU, care le-a comunicat că HAȚIEGANU vrea să vorbească neapărat cu PAMFIL încă în acea seară.

Sosind în fața casei lui HAȚIEGANU au fost ajunși din urmă de un grup de studenți care au venit să-i facă lui HAȚIEGANU o manifestație de simpatie. Intrând în casă, au auzit cum studenții scandează mai întâi numele lui HAȚIEGANU apoi a lui FODOR și în sfârșit a lui PAMFIL.

Atât HAȚIEGANU cât și FODOR au rostit de la fereastră câte o scurtă cuvântare. Profesorul PAMFIL a rostit și el o scurtă cuvântare în care i-a îndemnat pe studenți să aibă încredere "în steaua călăuzitoare a neamului". Am făcut remarca: "nefericită formulare". Mi-a răspuns [soția lui Pamfil]: "nu-l cunoști pe EDY?".

Și acum – continuă d-na PAMFIL – soțul meu este acuzat de naționalism și șovinism.

După această relatare am trecut în camera mare, unde mai era de față băiatul profesorului PAMFIL din prima căsătorie și am discutat (de astă dată cu voce tare) despre lucruri indiferente (studiile băiatului, despre fetița mică etc.). La plecare d-na PAMFIL mi-a spus că-l este teamă că se va încena un proces soțului ei, în urma căruia s-ar putea alege cu o condamnare de 10- ani. M-a rugat să-i procur traduceri din limba germană sau engleză ca să-și completeze salariul. Totodată mi-a mai spus că la securitate vorbind despre atitudinea progresistă a profesorului PAMFIL în anii studențești, a vorbit de prietenia lui cu BENIUC, MEZINCESCU și cu mine.

#### Notă:

1. Despre arestarea profesorului PAMFIL mi-a vorbit ION MUȘLEA<sup>18</sup> (fost director al Bibliotecii Universitare actualmente cercetător la Institutul de Folclor – Cluj) pe care l-am întâlnit întâmplător pe stradă în seara zilei de 6 martie. Tot el mi-a dat "ca sigură" știrea că urmează arestări masive în rândul intelectualilor maghiari din Cluj.
2. Același lucru mi-a fost relatat de sculptorul VIRGIL FULICEA care în plus a mai spus că într-un post nou creat ca director la Filiala Uniunii Artiștilor Plastici din Cluj a fost numit un fost ofițer de securitate. Acest fapt – afirmă FULICEA – îi neliniștește pe artiști<sup>19</sup>

---

devenită Mezincescu, ilegalistă, absolventă a Facultății de Chimie, secretar general în Ministerul Învățământului, apoi redactor-șef al Editurii Politice. După divorțul de Florica, E. Mezincescu s-a căsătorit cu balerina Alexa Dumitrache. La rândul ei, Florica s-a recăsătorit cu Matei Socor, fostul președinte al Comitetului Radiodifuziunii, instrumentul lui Răutu în sovietizarea muzicii românești, autor al muzicii celui de-al doilea „Imn de stat al R.P.R.” Până la pensionare, Florica a fost redactor-șef al Editurii Enciclopedice, răspunzând de publicarea *Dicționarului Enciclopedic român* în patru volume, început sub Gheorghiu-Dej și terminat sub Ceaușescu. (Vladimir Tismăneanu, Cristian Vasile, *op.cit.*, p. 86)

<sup>18</sup> **Ion Mușlea** (n. 29 septembrie 1899, Rodbav, Brașov - d. 27 iulie 1966, Cluj) a fost un folclorist român, membru corespondent al **Academiei Române**. A fost fiul istoricului și preotului ortodox **Candid Mușlea**.

<sup>19</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 98-100



La câteva luni după arestarea lui Eduard Pamfil, știrile în legătură cu soarta acestuia erau contradictorii. După cum reiese din documentele din arhiva Securității, discursurile adresate studenților „din balconul casei sale sau din fereastră” au constituit punctul culminant al acțiunilor riscante prilejuite de „manifestațiile studentești din seara zilei de 24 ianuarie”. Informatorul, cu numele conspirativ de „BOLOGA VASILE” s-a referit la casa profesorului Iuliu Hațieganu și la contextul în care atât Hațieganu cât și Pamfil au vorbit din același loc. Cu această ocazie, balconul a intrat în legendă, ca un element emblematic al recuzitei unui erou căruia i se atribuiau calități sacre cum era aceea a redeșteptării conștiinței naționale. Cuvintele lui Pamfil, în zilele următoare, au fost decupate de anchetatori care le-au dat aceeași greutate ca unui îndemn la crimă, deoarece studenții „incitați” de ele „ar fi cântat tendențios în fața Partidului” fapt ce a determinat declanșarea sistemului de alarmă nu numai al Partidului, ci și al rețelei de urmărire a Securității<sup>20</sup>.

În paginile notei informative, citată deja, se pot urmări și câteva din zvonurile produse de imaginarul social depozitar ancestral al tensiunilor emoționale și al imaginilor fricii. Din partea de vest a țării și din marele oraș se declanșase rumoarea despre valul reluării procedurilor de tip stalinist, ce începuse în ianuarie și a continuat de-a lungul anului 1959”.

Iată nota dată de către sursa „Bologa Vasile”, la 1 mai 1959.

„În zilele trecute a fost pe la Timișoara un tânăr profesor de la Institutul de Medicină din Cluj [...]. Îl cheamă Dr. CĂPUȘANU numele de botez nu i-l mai știu deși pe vremuri mi-a fost elev de liceu.[...] Cu acest prilej am putut stabili că zvonurile privind condamnarea prof. PAMFIL din Cluj, despre care am dat o notă informativă, răspândite în orașul nostru, nu se confirmă. Dr. CĂPUȘANU îmi spune, că Prof. PAMFIL intradevăr a fost scos de la catedră și a fost chiar arestat la București, când pornise la prietenul său EDUARD MEZINCESCU, secretarul general al Ministerului de Externe, cu care e vechi prieten -probabil ca să-l roage să intervină în favoarea lui- dar nu a fost condamnat Mai mult chiar conducerea Institutului de Medicină este informată ca probabil nu va fi condamnat ci eliberat, pentru că ancheta dovedește că materialele pentru care s-a produs arestarea lui nu ar fi întemeiate.

Întreaga situație a prof. Pamfil, Dr. CĂPUȘANU o prezintă în felul următor:

„Împotriva lui PAMFIL au existat de mai de mult oarecare nemulțumiri. Ele însă nu erau serioase -spune Dr. CĂPUȘANU. PAMFIL are vechi sentimente comuniste, însă el le interpretează în felul lui .Cursul pe care-l ținea la Institut cuprindea o serie de termeni neuzitați, ca de pildă „neopavlovism”, ceea ce presupunea că ideile lui Pavlov trebuie revizuite. Întrebat asupra acestei chestiuni PAMFIL a precizat de mai multe ori că aceste idei , chiar dacă nu trebuiesc neapărat revizuite, ele trebuiesc duse azi mai departe, prezentate în lumină nouă, pe baza unor cercetări noi. PAMFIL este un om foarte inteligent, dar puțin cam încrezut și fără îndoială el socotea că este tocmai omul care ar putea și ar trebui să aibă chiar acest rol de a duce mai departe învățăturile lui PAVLOV. Din cauza superiorității sale intelectuale era însă invidiat , unii chiar îl urau pentru că în relațiile cu oamenii își manifesta adesea sentimentul superiorității sale, ceea ce supăra. Din acest motiv la analiza cursului său a fost criticat , ba chiar obligat să-și facă autocritica, care însă se pare că n-a fost sinceră, pentru că acest ton al lui nu peste mult a revenit la prelegerile sale.

Manifestațiile studentești din seara zilei de 24 ianuarie i-au agravat situația și au dus la destituirea lui. După cum cred că am relatat , studenții seara s-au dus la prof. IULIU HAȚIEGANU, căruia i-au dat o serenadă. Prof. HAȚIEGANU, din balconul casei sale sau din fereastră-nu știu s-a adresat studenților,mulțumindu-le pentru această atenție , dar temându-se că însufleții cum erau să nu se dea la dezordine , i-a îndemnat pe studenți să se întoarcă la căminele lor și să se culce, a doua zi așteptându-i lucrul. Mai mult chiar , n-a uitat să le spună că dacă românii și-au sărbătorit cu atâta însuflețire aniversarea de o sută de ani a unei importante zile a lor de istorie, același drept îl au și popoarele conlocuitoare, față de care studenții să dovedească o atitudine înțelegătoare. Prof. Hațieganu, îmi spune CĂPUȘANU, se temea ca studenții să nu treacă la tulburări și manifestații contra populației ungurești .

<sup>20</sup> *Ibidem.*, f. 65

Terminându-și discursul HAȚIEGANU, prof. PAMFIL, care se găsea la masă la el s-a grăbit și el să țină un discurs. HAȚIEGANU a vrut să-l rețină, dar acesta nu s-a lăsat convins. Discursul după CĂPUȘANU, n-a cuprins în fond nici o instigație, totuși, se pare că i se reproșează o frază care sună astfel „Această spontană manifestație a tineretului nostru studios dovedește încă odată că steaua țării n-a apus.” Dar la aceasta s-a mai adăugat încă un lucru .

Studentii din nefericire , nu s-au risipit și nu s-au dus acasă. Au mai manifestat pe străzi și, spune CĂPUȘANU , ar fi cântat tendențios în fața Partidului. Unii din ei se găsesc astăzi arestați și tocmai aceasta caută să stabilească autoritățile dacă ei n-au fost incitați de prof. PAMFIL. Se pare însă că, prof. PAMFIL e străin de acest lucru și de aceea se crede că în curând va fi pus în libertate. Cu anevoie crede însă CĂPUȘANU că va fi acceptat deocamdată ca profesor , deși incontestabil , afirmă tot Dr CĂPUȘANU, prof. PAMFIL, la ora actuală este cel mai bun psihiatru în țara noastră, ale cărui servicii ar fi deosebit de prețioase.

Apoi mi-a spus Dr. CĂPUȘANU, că opinia publică din Cluj comentează pe larg , contopirea Universității Bolyai cu Universitatea Dr.Babeș.Toți românii indiferent de orientarea lor politică, aprobă în privința aceasta măsurile guvernului. În rândurile corpului didactic al Univ[ersității] Bolyai, ca și ale studenților, știrea aceasta a fost primită cu consternare. De asemenea se discută două sinucideri din rândurile profesurii de la Univ[ersitatea] Bolyai, a lui SZABEDI<sup>21</sup>, cunoscut și ca scriitor și a unui evreu maghiar , al cărui nume nu l-am reținut.

Sinuciderea lui SZABEDI , a fost comentată și la Timișoara chiar în fața mea de către CORIOLAN DRĂGULESCU și AUREL BUTEANU. CORIOLAN DRĂGULESCU spunea, că SZABEDI a fost exclus din partid și în perspectiva pierderii catedrei sale, s-a temut să nu i se pregătească un proces politic, fiind făcut vinovat de deviaționism. S-a dus în apropierea liniei ferate, s-a dezbrăcat de pardesiu și haine, și-a scos un pantof de pe picior , pe celălalt n-a mai avut timp să-l scoată, căci venea trenul , în fața căruia s-a aruncat .

BUTEANU spunea că în articolele sale de estetică SZABEDI care era un fel de teoretician al literaturii maghiare de azi din țara noastră, propaga ideea unui optimism al vieții, care este într-un contrast straniu cu gestul său.

DRĂGULESCU a subliniat cu acest prilej înăsprirea cursului politic de la noi și se întreba cum se împacă aceasta cu atmosfera de destindere pe care o urmăresc conferințele internaționale, și se arăta foarte îngrijorat în privința aceasta. Această convorbire la care am asistat și eu , a avut loc într-una din zilele săptămânii trecute 20-26 aprilie .

Țin să menționez că după cum am fost ulterior informat Dr. CĂPUȘANU , care este în vârstă de vreo 40 de ani, a petrecut ca medic câțiva ani în Coreea<sup>22</sup>.

Intervalul de timp februarie 1959 - februarie 1960, corespunde perioadei cele mai incerte din viața Profesorului. După ce a fost destituit din învățământ și arestat, în urma anchetei, a fost trimis în judecată și condamnat cu suspendare. După eliberare, singurul loc de muncă oferit de Ministerul Sănătății a fost la un spital de bolnavi irecuperabili din localitatea Siret, la granița cu Uniunea Sovietică. Cu tot caracterul lor politic, aceste întâmplări nu pot fi reconstituite pe baza documentelor aflate în dosarul de rețea, decât indirect, prin referirile altor persoane. Unul din documentele din care rezultă peregrinările profesorului pentru a-și găsi un loc de muncă este nota dată de sursa „Alexandrescu”, din data de 11 februarie 1960, înaintată căpitanului Drăgan Gheorghe:

„Sursa ne informează că în ziua de 8.02.1960 a vizitat la locul de muncă (Laboratorul Clinicii Balneologice) pe dr. PAMFIL GERTRUDA, soția lui EDUARD PAMFIL, pentru a stabili o nouă întrevvedere cu aceasta, sub formă de vizită, pentru că cea anterior proiectată, nu a avut loc, PAMFIL și fetița lui având gripă.

Soția lui PAMFIL i-a spus sursei că ED. PAMFIL a plecat la Timișoara, la prof. CORIOLAN DRAGHULESCU, de la Politehnică și la alți prieteni, pentru a interveni pe lângă Ministrul Murgulescu Ilie, în favoarea reabilitării lui ED. PAMFIL.

<sup>21</sup> Szabédi László (7 mai 1907 – 18 aprilie 1959), poet maghiar din România, istoric literar. A urmat cursurile Facultății de Teologie și Filosofie la Cluj, Budapesta și Strassbourg. Din 1931 membru al redacției revistei „Ellenzék”. În 1941 dramaturg la Teatrul Național din Cluj. În 1944 organizator/fondator al Uniunii Populare Maghiare. În 1945 director al Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe. Între 1947-1959 profesor la Universitatea Bolyai din Cluj. (*Magyar Életrajzi Lexikon*, 1000-1990, <http://mek.niif.hu/00300/00355/html/index.html>)

<sup>22</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 65-66

La Timișoara va sta câteva zile, după care va pleca la București, unde va sta cca. 2 săptămâni. Min. Săn. i-a oferit lui PAMFIL un post de medic primar la Sanatoriul de Incurabili de la Siret, unde PAMFIL nu vrea să se ducă. Spera să ocupe un post la Sighisoara, Sibiu, Arad sau București.

După reîntoarcerea soției lui PAMFIL a invitat sursa să ia legătura telefonică pentru a stabili data vizitei.

ALEXANDRESCU I.

N.B. PAMFIL EDUARD, fost prof. la I.M.F, fost condamnat la 2 ani prin suspendare, în prezent este liber în căutare de a se plasa în câmpul muncii.

Sarcini: Întrucât la o întâlnire avută de agent cu PAMFIL, acesta i-a vorbit agentului despre francmasonerie, odată cu efectuarea vizitei la domiciliu a fost dirijat să stabilească dacă acesta desfășoară în prezent activitate *francmazonică*.

Măsuri: Un exemplar se va da bir[oului] 7 pentru exploatare.

cpt. Drăgan Gh.”<sup>23</sup>

Desigur că dosarul de rețea nu este singurul dosar al lui Eduard Pamfil aflat în arhivele Securității. Aceasta se poate presupune știind că Securitatea ținea, adesea, în afara dosarului de rețea, un fel de dublă contabilitate, într-un dosar separat de urmărire informativă unde erau colectate îndeosebi documentele pentru persoanele condamnate politic sau pentru cele urmărite și informativ. Această presupunere este întărită și de lipsa în dosarul de rețea a unor informații documentare, din localitățile de domiciliu, pe durata anilor 1961-1963, cu excepția unui schimb de informații între șeful care semnează indescifrabil pentru „Secția de contrainformații” a unei unități militare din Mangalia și maiorul Pleșiță Nicolae, șeful Direcției Regionale a M.A.I. Cluj. Se cerea, în 4 iulie 1962, „cum este cunoscut de către dv. profesorul Pamfil” cu explicația că „Cele de mai sus ne sunt necesare, deoarece profesorul Pamfil a apărut în relații cu un element suspect din orașul Mangalia”<sup>24</sup>. Răspunsul lui Pleșiță, din 30 august, redă succint câteva date biografice, caracterul „idealist” al cursurilor Profesorului și evenimentele, din 24 Ianuarie 1959, ce l-au adus pe banca acuzaților<sup>25</sup>.

Activitatea profesională a lui Eduard Pamfil în perioada anilor 1960-1963 poate fi urmărită pe baza unui referat întocmit de „Serviciul Cadre” al Institutului de Medicină Timișoara, din data de 10 iunie 1964, referat semnat de către rectorul institutului, prof.dr. Gîrbea Ștefan, și șeful de cadre.

„[...]În martie 1960 a fost numit medic primar apoi director al Spitalului Cămin de Copii Neuropsihiatrici, Siret - Suceava.

De la 1 oct. 1962 funcționează în calitate de profesor la Cl.[inica] de Psihiatrie a I.M.Timișoara.

Tov. Prof. Pamfil Eduard este un foarte bun specialist, cu înțelegere și simț de sacrificiu față de bolnav.

Este principial și mereu preocupat de ridicarea cadrelor tinere medicale.

Cursurile sale sunt didactice, pline de conținut, pătrunse de învățătura marxist-leninistă, fiind urmărite cu mult interes de studenți. Activitatea sa științifică îl așează printre cei mai buni psihiatrii din țara noastră, iar preocupările sale preponderente sunt probleme de psihiatrie socială și psihoprofilaxie. Are 85 lucrări comunicate din care 17 sunt publicate în țară și 5 în străinătate.

---

<sup>23</sup> *Ibidem.*, f. 64

<sup>24</sup> *Ibidem.*, f. 48

<sup>25</sup> *Ibidem.*, f. 46-47

În afara specialității sale este un om de cultură multilaterală și un poliglot.

În trecut nu a făcut nici un fel de politică și nici în prezent nu face. Are o activitatea social-obștească bogată. A organizat spitalul cămin de la Siret cu o 1000 paturi. A organizat o secție de 30 paturi de neuropsihiatrie unde a funcționat gratuit ca medic primar în cadrul spitalului unificat. A ținut conferințe și lecții de specialitate în Siret, Rădăuți, Iași. În anul 1961 a organizat o consfătuire pe țară de neuropsihiatrie, ținută la Siret, la nivelul MSPS a fost consilier specialist.

Pentru meritele sale în anul 1961 a primit insigna «Evidențiat în munca medico-sanitară»<sup>26</sup>.

În același referat se amintește că a funcționat ca profesor de psihiatrie la Cluj din 1955 „până-n martie 1959, când a fost reținut de organele de stat pentru anchetă până la procesul din 16-17 septembrie 1959, când a fost achitat și pus în libertate”. Aceste date nu corespundea realității deoarece profesorul a fost condamnat cu suspendare și nu „achitat”. Este de remarcat faptul că serviciul de cadre al institutului nu era informat în legătură cu condamnarea profesorului. Motivația scrierii referatului, la prima vedere, este determinată de o posibilă plecare a Profesorului în străinătate: „Având în vedere cele de mai sus, conducerea institutului este de acord cu plecarea lui în străinătate”<sup>27</sup>. Documentul, însă, face parte din materialele adunate în legătură cu studiul și verificarea premergătoare introducerii unei persoane în rețeaua informativă. Aceste materiale sunt prelucrate de ofițerii de Securitate urmând ca prin ele să-și susțină diversele propuneri de extindere a supravegherii atât în țară, cât și dincolo de frontariile acesteia, după cum rezultă din mai multe referate în care obiectivul ales este profesorul Pamfil.

„Ministerul Afacerilor Interne

Direcția Regională Timișoara

Serv II Biroul I Strict secret

data 23.02.1965

Aprobă ȘEFUL DIRECȚIEI.

colonel Steksal Bernat Wiliam

#### Referat

cu propunere de recrutare ca agent a numitului PAMFIL EDUARD din Timișoara

#### I.- Scopul și necesitatea recrutării:

Organele noastre urmăresc prin acțiune informativă individuală pe numitul ȘTEFAN VIOREL, din Timișoara [...], fiind suspect de activitate de spionaj în favoarea Franței.[...]

Deoarece în prezent numitul ȘTEFAN VIOREL este urmărit informativ numai prin agentul “MANEA SAVII” s-a ivit necesitatea recrutării unui agent cu bune posibilități de informare prin care să stabilim activitatea dușmănoasă pe care acesta o desfășoară în prezent.

Astfel s-a trecut la prezentarea și studierea numitului PAMFIL EDUARD medic profesor, din Timișoara, element care se află în bune relații cu ȘTEFAN VIOREL.

Menționăm că PAMFIL EDUARD candidatul nostru, a făcut studiile împreună cu ȘTEFAN VIOREL la Paris

<sup>26</sup> *Ibidem.*, f. 29-31

<sup>27</sup> *Ibidem.*, f. 31

Prin recruterea ca agent a numitului Pamfil Eduard vom încadra informativ și pe numitul BONA TRAIAN din Timișoara, de profesie medic, urmărit prin dosar de verificare, fiind suspect de activitate de spionaj întrucât în anul 1964 a luat legătura cu diplomatul american POLIWKA EMIL lt. col[onel] atașat militar al ambasadei americane din București, urmărit de M.A.I.[...]

De asemeni intenționăm, ca după recrutare numitul PAMFIL EDUARD să fie folosit de organele noastre în inițierea unor combinații externe, în sensul de a contacta unii fugari din Franța. Aceasta, deoarece prin natura funcției și profesiei, urmează ca să plece în străinătate la diferite congrese medicale.

Mai putem încadra informativ și o serie de cetățeni străini- muzicieni –care vin în Timișoara, pentru a da concerte la Filarmonica de Stat «Banatul», întrucât candidatul frecventează cu regularitate toate concertele și este bine cunoscut în lumea muzicală din Timișoara.

## II.-Date de studiu asupra candidatului

Numitul PAMFIL EDUARD născut în la 6 mai 1912 în Geneva, Elveția, fiul lui Gheorghe și Jeanne, de naționalitate și cetățenie română, studii posedă facultatea de medicină, de profesie medic psihiatru, angajat în această calitate la spitalul de psihiatrie din Timișoara, domiciliat în strada Caraiman nr.3.

Cursurile școlii primare le-a făcut în Elveția, apoi împreună cu tatăl său, originar din România, se reîntoarce în țară întrucât mama sa a decedat.

Venind în țară se stabilește la Cluj unde în perioada anilor 1926-1934 urmează 8 clase de liceu, apoi facultatea de medicină din Cluj obținând diploma de doctor cu «Magna cum laude».

Din materialele pe care le deținem rezultă că în perioada studenției s-a alăturat de grupa studenților democrați și a făcut parte din grupul amicii U.R.S.S.<sup>28</sup>

Din anul 1937 a început să se specializeze în psihiatrie, iar în 1938 a plecat în Franța la Paris, fiind timp de un an elevul savantului profesor Lhermitte<sup>29</sup>.

După un an se reîntoarce în țară, fiind apoi concentrat până în anul 1941, când a fost numit asistent la clinica neurologică din București.

În anul 1945 a fost numit director în Ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale, unde a funcționat numai șase luni, demisionând din motive de boală. În urma demisiei și-a preluat funcția de asistent, iar în 1946 a plecat din nou în Franța, la Paris, pentru continuarea specializării în psihiatrie unde a stat până în anul 1948.

Pe perioada cât a stat în Franța a fost președintele studenților români democrați.

După reîntoarcerea sa din Franța, în anul 1949, a fost numit titularul catedrei de psihiatrie de la Institutul de Medicină din Timișoara, iar în anul 1955, în urma unui concurs a fost numit titularul catedrei de psihiatrie de la Facultatea de Medicină din Cluj.

La Cluj a funcționat până în anul 1959 când a fost reținut de organele de stat, timp de două luni, fiind acuzat de șovinism și idealism. După două luni a fost pus în libertate.

În luna martie 1960 a fost numit medic primar, apoi director la Spitalul de Copii Neuropsihiatrics din Siret, Suceava.

După o perioadă de doi ani, respectiv în anul 1962, a fost numit în calitatea de profesor la Clinica de Psihiatrie din Timișoara, având totodată și o normă la catedra de psihiatrie a Institutului de Medicină din Timișoara, funcții pe care le îndeplinește și în prezent.

<sup>28</sup> Amicii U.R.S.S., asociație filsovietică constituită, în 1934, la inițiativa lui Petre Constantinescu-Iași, după modelul unor asociații asemănătoare europene, prototipul fiind Amis de l'URSS (AUS) creat după ceremoniile, din 1927, de la Moscova, prilejuate de aniversarea a 10 ani de la Revoluția din Octombrie. În România asociația avea un comitet central și comitete regionale. Comitetul din Cluj era alcătuit din trei asistenți universitari: Mihai Beniuc, M Novac și Tudor Bugnariu.(Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx*, Ed. Curtea Veche, București, 2005, pp. 110-116

<sup>29</sup> Jean Lhermitte (1877-1959). Psihiatru, neurolog și psiholog francez (Constantin Gorgos, *Dicționar Enciclopedic de Psihiatrie*, vol II, Ed. Medicală, București, 1988, p. 1037

Privind activitatea sa politică, din verificările efectuate cât și din materialele existente la dosar rezultă că atât înainte cât și după 23 August 1944 nu a fost încadrat în nicio organizație cu caracter politic.

Profesional este cunoscut ca un bun specialist în problema de psihiatrie. Are o înțelegere și simț de sacrificiu față de bolnavi pe care-i tratează cu mare simț de răspundere. Este principal și mereu preocupat de ridicarea cadrelor tinere medicale.

Activitatea sa științifică îl face să fie printre cei mai buni psihiatrii, de la noi din țară, recunoscut și peste hotare. Are lucrări comunicate în țară și străinătate.

PAMFIL JEANNE mama, originară din Elveția, a decedat în 1917

PAMFIL GHEORGHE tata, este doctor în chimie și farmacie. Până în anul 1934 a funcționat ca profesor la Universitatea din Cluj, Facultatea de Farmacie, apoi până în anul 1944 a funcționat la București, Facultatea de Farmacie, dată de la care a fost scos la pensie. Nu a avut avere. În prezent domiciliază în comuna Breaza-Ploiești.

QUITTNER PAMFIL, soție, de profesie medic la casa copilului din Timișoara. Nu este cunoscută cu antecedente penale.

PAMFIL GHEORGHE, frate, farmacist lucrează la Săvinești. Este membru P.M.R.

PAMFIL GABRIEL, frate, farmacist la Centrofarm din Cluj. Ambii sunt cunoscuți ca elemente cinstite.

### III.-UTILITATEA CANDIDATULUI:

Candidatul propus pentru a fi recrutat ca agent va fi util organelor noastre, bazați fiind pe următoarele considerente:

- Din materialele informative date de agentul «MANEA SAVII» la data de 24. II. 1964 referitor la relațiile dintre candidatul nostru și STEFAN VIOREL rezulta:

„[...]Așa cum sursa a informat într-o notă anterioară doctor PAMFIL EDUARD se afla în bune relații cu medicul veterinar STEFAN VIOREL pe care-l vizitează la domiciliu. Sursa menționează că nu a asistat niciodată la discuțiile purtate între ei.

Agentura ni-l semnalează că numitul PAMFIL EDUARD este un element bine pregătit profesional, posedă o cultură generală bună, are o mare voință și este un element sociabil.

Cele de mai sus ne-au fost confirmate cu ocazia contactării lui personale, când a relatat organelor noastre aspecte din munca sa profesională, aspecte din timpul său liber, pasiunea lui pentru muzică frecventând cu regularitate concertele ce se dau la Filarmonica de Stat «Banatul».

De asemeni se mai poate arăta că utilitatea candidatului pentru munca organelor noastre de viitor constă și în faptul că fiind un bun specialist psihiatru – cunoscut și peste hotare – are posibilitatea ca în viitor să plece în diferite țări străine la congrese medicale și astfel prin el să putem trece la contactarea unor fugari români. Același lucru îl vom putea face și la Timișoara unde vin diferiți străini în probleme de științe medicale.

Candidatul cunoaște limba germană și franceză.

### IV.- METODA RECRUTĂRII ȘI ADUCERII CANDIDATULUI LA LOCUL RECRUTĂRII:

Recrutarea ca agent a numitului PAMFIL EDUARD se va face pe bază de sentimente patriotice bazându-ne pe următoarele :

La data de 25 august 1964 s-a aprobat de către conducerea direcției regionale contactarea și folosirea candidatului de către organele noastre în vederea contactării fugarilor BIRCEANU OVIDIU și CASAPU ION, întrucât acesta urma să plece în Franța în interes de serviciu.

Acest lucru nu a fost realizat din cauza amânării de către Ministerul Sănătății plecarea în a candidatului.[Exprimarea defectuoasă aparține autorului referatului].

Efectuându-se cu el întâlniri, din discuții a rezultat o poziție bună față de colaborarea sa în viitor cu organele noastre, declarându-ne că ne va sta la dispoziție în orice moment și va căuta să demaște activitatea dușmănoasă a elementelor cu care vine în contact indiferent de relațiile ce le are cu aceștia.

Garanția că va colabora cu organele noastre constă însăși din poziția luată de candidat cu ocazia întâlnirilor avute cu el.

Pentru aducerea candidatului la locul recrutării, respectiv casa de recrutări «TEODORESCU» ne vom folosi de relații deja create cu el cu ocazia contactării, astfel că îl vom invita în timpul său liber la casa de recrutări pentru unele probleme ce interesează organele noastre cu care ocazie vom trece la recrutarea sa.

Recrutarea va fi făcută de Șeful Serviciului II Tov. Maior Kecskemety Ștefan, la care va asista și Cpt. Cimpoacă Ion, lucrător operativ, care urmează să țină legătura cu agentul după recrutare.

LOCȚIITOR ȘEF BIROU I

Lucrător operativ

Cpt. Cimpoacă Ion.

Cpt. Cimpoacă Ion

De acord

ȘEFUL SERVICIULUI

Maior Kecskemety Ștefan<sup>30</sup>

Învestirea „candidatului” Pamfil cu atribute excesive în limbajul de lemn al actelor oficiale redă încercarea stângace a unor birocrați de a descrie personalitatea profesorului, în așa fel, încât informațiile copiate să corespundă portretului robot, preluat de la formatorii staliniști ai Securității, pentru acțiunile de „recrutare”. Cea mai mare parte a caracterizării fusese reprodusă după referatul întocmit de „Serviciul Cadre” al Institutului de Medicină Timișoara, din data de 10 iunie 1964, din care am citat mai sus, caracterizarea respectivă fiind suficient de laudativă pentru a obține aprobarea formală pentru continuarea funcționării, din inerție, a unui mecanism ce fusese declanșat odată cu luarea unei persoane în observație. Căderea în plasa Securității, cel mai adesea, nu putea fi prevăzută, nu pentru că s-ar fi datorat întâmplării, ci deoarece rețeaua se extindea precum într-un delir paranoiac, cel odată bănuit era deja un potențial dovedit.

Profesorul nu era la prima confruntare cu Securitatea, care l-a pus sub supraveghere încă de la începutul anilor '50. Nu s-a ținut cont de trecutul lui de democrat, de intelectual cu vederi de stânga, care a crezut în posibilitatea unui reviriment al membrilor elitelor după război și care a dovedit această posibilitate, în 1945, prin angajarea directă într-o funcție de conducere în Ministerul Sănătății, iar mai târziu, după întoarcerea din Franța, prin participarea la formarea nucleului de profesori ai noii Facultăți de Medicină de la Timișoara.

Vina inventată a profesorului era frecventarea Bibliotecii Britanice din Timișoara. Din a doua parte a anului 1949 „Securitatea a arestat pe unii dintre cei care aveau legături cu Bibliotecile Britanică și Americană. Au fost ridicați [...] Constantin Mugur, șeful personalului român de la Biblioteca Britanică și soția sa” povestește în memoriile sale Leonard Kirschen, fost corespondent al Agenției „Associated Press”<sup>31</sup>. Atitudinea de izolare a României față de Occident, dictată de la Moscova, făcea parte din scenariul Războiului rece.

<sup>30</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 1-6

<sup>31</sup> Leonard Kirschen, *Deținut al Justiției Roșii*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p.19

Fostul corespondent evocă neputința diplomaților americani și britanici în fața deciziilor oficialităților comuniste:

„În martie 1950, oficiile de presă au fost închise. În seara zilei de 6 martie, Donald Dunham, șeful Serviciului de Informații SUA, mi-a telefonat tulburat: «Românii ne-au trimis nouă și britanicilor o înștiințare, cerându-ne să închidem imediat serviciile de presă și bibliotecile». Dunham și personalul său au petrecut un sfârșit de săptămână agitat, arzând documente. Luni l-am văzut pe ministrul britanic, domnul Walter Roberts, care a spus că nu se putea face decât un protest verbal, dar nu ar fi avut nici un efect asupra hotărârii luate de Guvernul României. Ministrul american a fost de aceeași părere»<sup>32</sup>.

Aceeași soartă au avut-o bibliotecile franceză și italiană, care alături de cea americană și britanică au fost etichetate drept „oficine murdare de spionaj”. Cultura occidentală era identificată cu imperialismul, iar bibliotecile făceau parte din țintele alese pentru a dovedi ce fel de «ambasadori » ai «culturii trimeea lumea imperialistă în țările noii democrații»<sup>33</sup>.

„Această decizie a conducerii Partidului[...], incidental, a dus la aruncarea în închisoare a unor corespondenți străini, funcționari români din jurul ambasadelor sau simpli cititori surprinși de această măsură neașteptată acolo unde veniseră să împrumute o carte ori să citească ziarul»<sup>34</sup>.

Iată cum deveniseră suspecte, dintr-odată, toate persoanele care călcaseră pragul unei biblioteci deschise după război, în cadrul unor schimburi culturale cu țări occidentale. Putea deveni incriminatorie simpla presupunere că în bibliotecă cineva putea contacta sau putea fi contactat de reprezentanții unei țări „imperialiste” direct ori prin intermediul unor mesaje ascunse în conținutul tipăriturilor strecurate din exterior. Prima constrângere a Profesorului să dea declarații în fața ofițerilor de Securitate a avut loc la 17 ianuarie 1953, când a încercat să se disculpe pentru vina imaginară de a fi fost înscris la Biblioteca Engleză din Timișoara.

„În anul 1949, subsemnatul Dr.Pamfil E. conf. I.M.F Timișoara, am fost înscris la biblioteca engleză din Timișoara. Am aflat de existența acestei biblioteci din reviste de specialitate pe care le-am văzut la colegi. M-am înscris pentru a putea consulta și eu reviste de tip științific. (în vremea aceea și biblioteca I.M.F Timișoara primea reviste engleze).

Nu am avut în cadrul bibliotecii<sup>35</sup> nici o legătură cu nici o persoană din conducere sau dintre cei care o frecventau. Am cunoscut pe inginerul [indescifrabil] care era directorul acestei biblioteci. Nu am discutat cu el niciodată chestiuni în legătură cu funcția lui de conducător al bibliotecii engleze.

Despre înființare, procurarea materialului, componența publicului cititor, nu am avut absolut nici o informație decât, după desființarea lor și prin comentariile oficiale – care mi-au demonstrat caracterul acestor instituții.

În timpul când am fost abonatul bibliotecii, nu am putut cunoaște decât aspectul pe care-l avea sala de reviste unde se puteau întâlni diverse persoane (necunoscute mie) care răsfoiau -ca și mine- diverse publicații.

Nu am nici o informație despre eventuala vizitare a bibliotecii de către alte persoane, cu alte calități decât aceea de cititor.

---

<sup>32</sup> *Ibidem.*, f. 21

<sup>33</sup> Andrei Pippidi Prefața la Leonard Kirschen, *Deținut al Justiției Roșii*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p.5

<sup>34</sup> *Ibidem.*

<sup>35</sup> Subliniere aparținând lui Eduard Pamfil



17. I. 1953”

Semnătură indescifrabilă, iar între paranteze(conf. dr. Pamfil E.)<sup>36</sup>

Conform uzanțelor Securității cei anchețați își luau angajamentul de a păstra conspirativitatea în privința întâlnirii și declarațiilor date, după cum dovedește și angajamentul obținut de la Eduard Pamfil:

#### „Angajament

Subsemnatul, Dr. Pamfil Eduard, conferențiar univ[ersitar] I.M.F. Timișoara, cu dom[iciliu] în str. Ocsko Tereza 1, îmi iau angajamentul să nu discut absolut<sup>37</sup> cu nimeni cele declarate organelor securității statului.

Îmi iau angajamentul de a furniza informații securității statului atunci când voi fi solicitat.

17. I. 1953”.

Semnătură indescifrabilă

În subsolul paginii, cu un scris diferit, în care „s-au” apare cu o grafie greșită, un angajat al Securității a adăugat următoarea notă: „Nu a fost folosit ca informator niciodată și nici inf[ormat]ii nu i sau cerut”<sup>38</sup>.

Bănuiala menținerii unor „legături cu străinătatea” începe din perioada frecventării Bibliotecii Engleze și îl va urmări, asemenea unui stigmat, în mai multe note informative ale Securității: pe 9 decembrie 1953 – „Numitul PAMFIL EDUARD, apare în problema spionajului Englez, ca vizitator al bibliotecii engleze. Susnumitul în cadrul bibliotecii engleze a ținut și unele conferințe despre unii savanți și scriitori cosmopoliți ai culturii decadente din Apus”, iar la rubrica „instrucțiuni date informatorului” se recomandă acestuia „Să penetreze în sensul de-a concretiza legăturile numitului Pamfil Eduard, din orașul Timișoara și eventual alte legături din străinătate[...]. Să-i ceară o carte împrumut dintre cele mai bune, ca cu acest pretext, să stabilească dacă susnumitul mai deține diferite cărți engleze și de ce nuanță sunt aceste cărți”<sup>39</sup>; pe 11 iunie 1954 – „Dr. Pamfil apare în cadrul problemei 231, ca membru al bibliotecii engleze”<sup>40</sup>; pe 9 decembrie 1953 – „Numitul PAMFIL EDUARD este cunoscut în problema spionajului englez, ca unul care a activat în cadrul bibliotecii engleze”<sup>41</sup>; 2 august 1954 – „Numitul PAMFIL și soția acestuia figurează în cadrul problemei 232, ca membri ai Bibliotecii

<sup>36</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 94-95

<sup>37</sup> Subliniere aparținând lui Eduard Pamfil.

<sup>38</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 96

<sup>39</sup> *Ibidem.*, f. 77

<sup>40</sup> *Ibidem.*, f. 82

<sup>41</sup> *Ibidem.*, f. 83

engleze<sup>42</sup>; 19 iulie 1955 – „Numitul PAMFIL EDUARD apare în cadrul problemei engleze ca fost membru al Bibliotecii engleze din Timișoara<sup>43</sup>; 29 octombrie 1955 – „Susnumitul a fost membru al bibliotecii engleze din Timișoara până la desființare în anul 1949<sup>44</sup>; pe 30 august 1962, în nota către U.M. nr. 02150 Mangalia – „Tot din materialele posedate mai rezultă că prof. PAMFIL EDUARD, a activat și în cadrul bibliotecii engleze din Timișoara<sup>45</sup>.

În aceeași zi de 17 ianuarie 1953, în care Eduard Pamfil dă explicații asupra vizitelor sale la Biblioteca Engleză din Timișoara, acestuia i se mai cere să dea o „declarație” centrată pe anii petrecuți de el în Franța. O astfel de cerere venea, desigur, în contextul verificării sincerității celui anchetat în legătură cu orientarea lui politică din trecut și natura relațiilor avute cu persoanele cunoscute în străinătate. În declarație se observă cum Eduard Pamfil, aflat în situația de a-și argumenta nevinovăția, caută să-și scoată în evidență orientările sale de stânga și poziția sa de lider al studenților democrați de la Paris, aflați în conflict cu studenții de altă orientare. Și, în ultimă instanță, în opoziție chiar cu „Guvernul burghez francez”.

„Subsemnatul conf. dr. Pamfil Eduard, Timișoara, Clinica Neurologică și Psihiatrică, am fost în anul 1948 președintele studenților români de la Paris.

Eram acolo în cadrul unui stagiu de 2 ani pe care l-am făcut în spitalul de psihiatrie „Sta. Ana”[Sainte Anne] pentru completarea studiilor mele de psihiatrie.

În prima perioadă (înainte de sfârșitul anului 1947) studenții români au fost grupați într-o asociație unică. Au apărut însă, curând, în acest grup, semnele luptei de clasă și acțiunii subversive a celor afiliați reacțiunii. Conflictele s-au ascuțit până când s-a impus o cotitură politică. Aceasta a fost realizată prin reorganizarea societății, ținerea de alegeri și instalarea unui comitet al cărui președinte am fost eu.

Această modificare – ce echivala cu singura posibilitate de anihilare a grupului advers – a fost preconizată de către legația R.P.R. (ministrul Stoilow, consilier Mihai Neculce) cu care am rămas în acest interval în strânsă colaborare.

Au mai făcut parte din comitet: dr. Lucia Partenie, Coteanu Ion<sup>46</sup>, dr. Stoichiță, pictorul Istrati<sup>47</sup>, dr. Răducu, dr. Burdea.

---

<sup>42</sup> *Ibidem.*, f. 81

<sup>43</sup> *Ibidem.*, f. 80

<sup>44</sup> *Ibidem.*, f. 50

<sup>45</sup> *Ibidem.*, f. 47

<sup>46</sup> Coteanu Ion (6 oct. 1920 – 11 dec. 1997), licențiat, în 1943, al **Facultății de Litere și Filozofie** a **Universității** din București. În 1946 devine asistent la Facultatea de Litere, în 1949, șef de lucrări, iar în 1951 conferențiar universitar. În 1952 este exclus din învățământul superior, fiind reîncadrat în 1955. Este ales prodecan al Facultății de Filologie. În 1962 devine profesor universitar, iar în 1966 șef al Catedrei de limba română de la Facultatea de Limba și Literatura Română din București. Împreună cu **Iorgu Iordan** și **Alexandru Graur**, va fi redactor-responsabil al noii serii a *Dicționarului limbii române* (DLR). În același timp ajunge director adjunct al Institutului de Lingvistică din București (1958-1970), iar apoi director (1970-1994). Sub conducerea sa, ia ființă în 1980 Colectivul de poetică de la Institutul de Lingvistică. În 1992 este ales prorector al Universității „Spiru Haret” din București, iar apoi rector.

A fost **senator român** în legislatura 1990-1992 ales în **municipiul București** pe listele partidului **FSN** și președinte al Comisiei de învățământ a Senatului. Intre 1946 și 1948 a beneficiat de o bursa de studii la Paris, ședere finalizată cu expulzarea din Franța. A fost profesor și la Școala Superioară de Partid Jdanov. În 1962 a ajuns profesor universitar iar în 1974 a primit și titlul de academician. A îndeplinit și funcția de director la Institutul de Lingvistică, un timp fiind și decan al Facultății de Filologie. Activist ARLUS, secretar al biroului organizației de bază PCR pe facultate, secretar al comitetului de partid al Academiei, membru în comitetul municipal de partid etc, au fost alte funcții politice deținute. *Facultatea de filologie în anii '50* în „România liberă”, ediția online 20 Mai 2008

<sup>47</sup> Alexandre Istrati (Alexandru Istrati) (n. 1915, **Dorohoi** - d. 1991, Paris, Franța) a fost un pictor român avangardist, stabilit în Franța din 1947. A fost membru al comitetului Salon des realites nouvelles. Alături de soția lui, pictorița **Natalia Dumitresco**, a avut grijă de **Constantin Brâncuși**, în ultimii ani de viață ai acestuia, fiind totodată și executorii testamentului marelui artist român.

([http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Alexandre\\_Istrati](http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Alexandre_Istrati))

Unitatea acestui grup de conducere a fost bună, dar activitatea lui a fost scurtă, deoarece a venit vacanța de vară 1948, și studenții au pierdut legătura între ei. La sfârșitul lui iulie 1948 au fost expulzați un grup de vreo 10-12 tovarăși români din Paris – printre care se găseau din comitet dr. Lucia Partenie, Coteanu Ion, dr. Răducu, dr. Stoichiță. Informațiile pe care le-am primit atunci de la Legație arătau că era vorba de un gest reacționar al Guvernului burghez francez.

La scurtă vreme după aceea, mi-am completat formele de pașaport și am părăsit Franța (pe la 15 august 1948). Când am ajuns în țară, mi-am regăsit tovarășii – la București. La scurtă vreme am venit la Timișoara unde stau din 1949, ianuarie și unde activitatea mea se desfășoară în cadrul I.M.F.

Conf. dr. E.Pamfil

17. I. 1953<sup>48</sup>

Dintr-un „dosar de cadre” de la Facultatea de Filologie din București, apărut parțial în „România Liberă”, în numărul din 20 mai 2008 ediția online, și lui Ion Coteanu, din „grupul de conducere” de la Paris, i se atribuie merite politice asemănătoare cu ale lui Pamfil. Doctorul în psihiatrie și le arogase de unul singur, fiind în legitimă apărare în atacul dirijat de Securitate împotriva lui. La Paris, și unul și altul i-ar fi organizat pe tinerii români democrați în acțiunea lor de demascare și combatere a studenților „reacționari”.

„Dosarul lui [Ion Coteanu] de cadre cuprinde materiale care dovedesc o intensă activitate politică pe linia Kremlinului, dar și o activitate întru apărarea identității romanice a limbii noastre. Inginerul Sever Trestioreanu, coleg de studenție la Paris, menționează în referința sa că responsabilitatea organizării politice a studenților români din capitala Franței a fost incredințată lui Coteanu de P.C.F. și că expulzarea s-a făcut după 20 de ore de interogatorii la care a fost supus de poliția Franceza. În Franța, mai aflăm dintr-o altă referință din partea unui inginer de la I.R.E.B. Filaret, Coteanu a reușit să-i izoleze pe studenții români «reacționari» și i-a demascat pe studenții socialiști de dreapta, fiind puternic implicat, din convingeri staliniste, în încercarea P.C.F. de a instaura puterea sovietelor și în Franța, imediat după terminarea războiului mondial, scop urmărit de expansionismul moscovit<sup>49</sup>.”

Din dosarul de rețea, după arestarea de la începutul lunii martie 1959, lipsesc actele informative și declarațiile Profesorului din timpul anchetelor la care a fost supus și care desigur urmăreau să stabilească aportul și rolul său în evenimentele de la 24 ianuarie 1959. Într-o adresă, a Direcției Regionale Cluj, din data de 26 iunie 1959, se specifică: „Vă restituim alăturat unele materiale referitoare la PAMFIL EDUARD EMANOIL cu mențiunea că sus-numitul a fost trimis în justiție<sup>50</sup>.”

Totuși, s-a păstrat în dosarul studiat o „declarație”, din 15 mai 1959, având, în mod cert la cererea anchetatorului, un subiect precis delimitat, cursul ținut studenților în semestrul al II-lea, al anului 1956: „Subsemnatul Pamfil Eduard Camil, născut la [...] declar următoarele în legătură cu structura și organizarea cursului meu de Psihiatrie clinică și a unui curs de Psihologie normală pe care l-am ținut în sesiunea februarie-mai 1956<sup>51</sup>.”

<sup>48</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 74-75

<sup>49</sup> Facultatea de filologie în anii '50 în “România liberă”, ediția online 20 Mai 2008.

<sup>50</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, pe document s-a transcris EMANOIL în loc de CAMIL, f. 51

<sup>51</sup> *Ibidem.*, f. 90

Aflat într-o poziție defensivă, dar și de intelectual care acceptă critica, Pamfil le ține ofițerilor Securității un fel de curs depre cum se face un curs, de data aceasta, prin corespondența prilejuită de „declarație”. Pornește în demonstrația lui de la premisa retorică a reconstrucției unui întreg din nimic, ca atunci când nu ai la îndemână decât deficiențe, pe care, dacă le cunoști și le îndrepti, poți reface ceea ce părea pierdut. Chiar dacă materialismul dialectic este pomenit, uneori, ca un fel de Sfânta Sfințelor, referirile la dogma oficială par ironice datorită introducerii unor termeni din limbajul ideologiei de partid pentru a analiza probleme de psihiatrie și de psihologie. De asemenea, când în textul său explicativ-didactic, Pamfil revine la sintagma „materialismul dialectic”, aceasta pare atât de fals lipită în context încât ai impresia că, în gând, cel care a scris-o ar fi alăturat-o, de fapt, conjuncției „deși” pentru a pune parcă la îndoială tot conținutul frazei. Cu toate că, la un moment dat, este invocat Engels pentru semnalarea unei pretinse deficiențe, Profesorul nu lămurește cititorul cum s-ar putea remedia greșeala cu ajutorul materialismului dialectic. Sunt de remarcat în „declarație” două discursuri, fără ca ele să se întâlnească, unul oficial, politic și dogmatic, iar celălalt, personal, al Profesorului. Tactica discursurilor paralele îl va însoți pe „numitul Pamfil Eduard” în toate relațiile sale cu Securitatea.

“În criticile ce mi s-au adus am dedus și-am constatat o serie de deficiențe de ordin pedagogic, științific, didactic etc.

Evoluția cursului meu în cei zece ani, a reprezentat o continuă tentativă de remediere. Au mai rămas însă defecte și lipsuri de următorul fel:

-Limbajul și frazele mele nu au ajuns totdeauna la concizie și claritate suficientă pentru a fi ușor înțeles. Din această cauză au fost posibile răstălmăciri și confuzii de sens.

Exemplu. Fraza despre «sursele Psihiatriei» a dat impresia că minimizez rolul de metodă de cunoaștere pe care o are Materialismul Dialectic pentru orice domeniu de cercetare științifică.

Fraza despre «verticalitatea omului» a creat impresia că ignorez explicația dată de Engels relativ la trecerea de la maimuțele antropoide la om.

Fraza despre «victoria Materialismului Dialectic în Psihiatrie » a sunat ca o demobilizare în luptă.

Aceste diferențe între intenția mea și felul cum am fost înțeles de unii, mi-a atras atenția asupra greșelilor mele.

Cu toate că, de la primele fraze ale Cursului spuneam întotdeauna că «bolile psihice sunt boli ale creierului», s-a vorbit de caracterul idealist al cursului meu. Îmi explic aceasta prin faptul că auditorul (sau lectorul) era derutat de marea extensie pe care am dat-o metodei și examenului psihologic al bolnavului mintal. Aceste considerații dădeau impresia că Psihiatria se mișcă pe un teren abstract și puteau să mascheze mecanismele cerebrale – nervoase ale bolii psihice.

În ultimii ani, capitoul acesta de psihopatologie a fost simțitor diminuat în favoarea explicațiilor de tip fiziologic și biochimic pe care le-am socotit mai adecvate.

Din cauză că în Psihiatrie se pune implicit problema «suflet-corp», cei neavizați au crezut că Psihiatria se ocupă numai de această chestiune a Științei Materialiste.

Nu am fost sistematic în această privință și, după cunoașterea fundamentelor Maxist-Leniniste (Teoria reflectării și explicarea ei fiziologică), nu am revenit de fiecare dată ca s-o subliniez, s-o detaliez pe înțelesul studenților începători.

Cu toate că o disciplină clinică nu poate fi decât o știință aplicată – deci materialistă în măsura în care tratează un organism bolnav cu mijloace biologice, chimice și fizice – nu am izbutit să redau destul de convingător caracterul de mai sus. Au fost unii auditori care n-au pătruns în aspectele eminentemente materialiste ale Psihiatriei teoretice și clinice. Aceasta se datorește lipsei mele de combativitate și limbajului meu abstract.

Am citat în cursul meu numele psihiatrului elvețian Bleuler. El a fost un adept al freudismului (pe care-l combat și eu)<sup>52</sup>. Numele lui Bleuler a apărut în cursul meu nu pentru a cita un idealist ci pentru descrierea schizofreniei – boală mintală recunoscută și folosită ca diagnostic în toată lumea. Am greșit, necriticând pe freudistul Bleuler și neatrăgând atenția că numai o parte a cercetărilor sale este valabilă pentru noi – în timp ce restul lucrărilor sale sunt idealiste.

La analiza cursului de Psihiatrie făcută de IMF Cluj în decembrie 1958 s-au subliniat greșeli de tipul ce lor de mai sus și s-au adus critici ideologice pe care le-am recunoscut în mare parte cu rezerva confuziilor care rezultau dintr-o defectuoasă stilistică, fraze polemice, greșeli de dactilografie.

Cursul de Psihiatrie infantilă s-a axat pe urmărirea dezvoltării funcțiilor psihice ale sistemului nervos – de la embrion și până la copilul pre-puber (13-14 ani). A fost o tentativă personală (neobligatorie) de a umple un gol în învățământul nostru. Nu am izbutit decât parțial să fac un curs conform intențiilor mele. Studenții erau supuși la un efort destul de mare din cauză că nu aveau cunoștințe suficiente de Psihologie. Apoi, nu am avut mijloace de a combina teoria cu practica în cadrul cursului de Psihiatrie infantilă.

Rezultatele de la examene ne-au arătat că ar fi fost bine să dau un caracter mai concret lecțiilor pe care le făcusem.

Cursul de „Psihologie normală” ținut de mine în 1956 februarie – mai (aproximativ 8 lecții) a corespuns dorinței studenților de a audia niște lecții de Psihologie normală pt completarea cursului de Psihiatrie.

Aceste prelegeri au avut defectul de-a nu conștientiza o serie completă, ci tratarea individuală a unor subiecte ca: obiectul Psihologiei, metodele, senzații și percepții, fenomenele de comunicare (de la senzații la limbaj)... și ultima prelegere: despre psihologia genului.

Aceste lecții au dat rezultate nefavorabile. În afară de unii ascultători care le-au pătruns conținutul materialist-dialectic, au fost alții care s-au dedat la interpretări eronate care constituiesc astfel un defect al meu în predare. Astfel:

- mi s-a atribuit o interpretare ciclică a istoriei;
  - mi s-a atribuit enunțarea inegalității dintre bărbați și femei;
  - s-a vorbit despre pledoaria mea în favoarea «artei» suprarrealiste etc. etc.
- Din cauza acestor defecte nedorite și negândite de către mine, am refuzat să mai țin cursul în anul 1957.

În 1958 când s-a cerut de către studenți o serie de prelegeri de sexologie, de asemenea am refuzat<sup>53</sup>.

După șapte ani de la arestarea din 1959 și interogatoriile consecutive în timpul cărora încercase în zadar, în fața anchetatorilor, să-și clarifice atitudinile de om ce se vroia stăpân pe opțiunile sale, Profesorul Pamfil a ajuns din nou în proximitatea nedorită, dar inevitabilă, a ofițerilor Securității, după cum se poate conchide din documentele aflate în dosarul său de rețea.

Securitatea nu-și schimbase mobilurile, dar în urma jocului politic internațional își ajustase tacticile și parțial limbajul pentru desemnarea și anihilarea celor estimați ca inamici. Se opera însă, în continuare, conform unor preconcepții reduționiste „totul sau nimic” sau „cine nu este cu noi, este împotriva noastră”, chiar dacă „dușmanul de clasă” devenise în vocabularul oficial „dușmanul țării noastre” sau „persoană cu sentimente anti-patriotice”.<sup>54</sup>

În numele așa ziselor sentimente patriotice, Securitatea, prin ofițerii ei, căuta să-și extindă rețeaua. Pentru aceasta, cadrele însărcinate cu recrutările simulau captarea bunăvoinței chiar și față de foștii dușmani

---

<sup>52</sup> Profesorul Eduard Pamfil se referă la doctrina materialist-dialectică care nega freudismul și nu la Eugen Bleuler pe care îl numise mai înainte „adept al freudismului”.

<sup>53</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 90-93

<sup>54</sup> Încă o dovadă a menținerii unor reminescente staliniste la nivelul mentalității conducerii de partid și de stat în România, până-n 1989, spre deosebire de Ungaria vecină, unde, din anii '60, János Kádár introduse-se o a treia posibilitate „cine nu este împotriva noastră este cu noi”, ceea ce nu a rezolvat problema menținerii poliției politice în structura unui sistem comunist, dar a ameliorat unele din erorile specifice unei viziuni politice, doar în alb sau negru.

din clasa mult hulită a burgheziei din care provenea o bună parte a intelectualității, ce în anii anteriori furnizase categoria cea mai predispusă arestărilor pentru greșeli și abateri ideologice născocite.

În anii '50 profesorului Pamfil i se subliniasă mereu originea burgheză, lui și altora, ca un motiv de neîncredere, de subînțeles, după modul în care erau concepute modelele pentru diferitele note, fișe și referate aflate în circuitul intern al Securității, al Serviciilor de cadre și în instituțiile unde unei persoane i se alcătuiă un dosar. Astfel, în dosarul Profesorului se repetă datele despre originea sa, mai mult sau mai puțin detaliat, în mai multe acte informative: referatul de verificare din 25 iunie 1951 „De origine socială: Burgheză (tatăl prof. univ.)”, iar în legătură cu originea sa, la rubrica „Lipsuri” se consemnează că „are reminescente burgheze”<sup>55</sup>; fișa din 28 noiembrie 1952 „Este de origină burgheză, tatăl anume GHEORGHE PAMFIL a fost profesor universitar de chimie la Facultate de Medicină din Cluj și apoi București, până în anul 1940 când a fost trecut în pensie”<sup>56</sup>; referatul din 22 octombrie 1952 „Susnumitul [Dr. Pamfil Eduard] s-a născut la [...], de origine burgheză, tatăl lui a fost profesor de Universitate din Cluj, [...]”<sup>57</sup>; fișa din 13. Februarie 1959 „[...]originea socială mic burgheză, fiu de fost prof. universitar[...]”<sup>58</sup>.

Dincolo de toate documentele, nimeni nu poate reda presiunea psihologică exercitată de puternicii regimului comunist, de-a lungul deceniilor, asupra Profesorului, chiar dacă era psihiatrul cel mai renumit din țară, datorită puterii sale de cunoaștere și datorită atitudinii sale față de boala și bolnavul psihic. De asemenea, nimeni nu poate înțelege înfruntarea continuă a Securității de către omul Pamfil, căruia pentru că oficia sacerdotul medicinei minții, i se cerea să fie un erou al normalității. Pare inexplicabil că eroul Pamfil s-a lăsat dus ca un sac de cartofi la „Casa Teodorescu”. Dar dacă ofițerii Securității jucau mereu cartea simulării intențiilor lor, venise și vremea disimulării pentru Profesor în jocul de rol care i s-a impus.

Modul de recrutare a Profesorului este redat în raportul Direcției Regionale Banat, din data de 25 februarie 1965:

„În urma aprobării primite de recrutare ca agent a numitului PAMFIL EDUARD, la data de 24.II.1965, conform legendei aprobate de conducerea direcției, candidatul a fost adus la casa de recrutări «TEODORESCU», unde s-a trecut la recrutarea sus-numitului.

La început s-au purtat discuții cu candidatul asupra faptului că trebuia să plece în Franța pentru însoțirea unui bolnav trimis prin Ministerul Sănătății și cauzele pentru care nu a plecat, la care candidatul ne-a relatat că într-adevăr urma să plece în Franța, dar că s-a contramandat această plecare, deoarece bolnavul pe care trebuia să îl însoțească i s-a dat pentru îngrijire un alt medic pe care acesta l-a refuzat. Plecarea sa este încă în suspensie.

Treptat, au fost purtate discuții referitor la munca sa profesională, la care candidatul ne-a relatat în mare despre pasiunea sa în calitate de medic profesor psihiatru, despre lucrările sale științifice publicate în țară și străinătate.

Candidatul ne-a mai relatat despre unele legături pe care le are în străinătate și în special în Franța, unde și-a făcut studiile, despre legăturile pe care le are în Timișoara în rândul medicilor, arătând printre alții pe medicul veterinar ȘTEFAN VIOREL, dr. DOMIDE LEON, dr. BONA TRAIAN și alții, elemente care sunt în atenția organelor noastre lucrate prin diferite forme de evidență.

Întrucât candidatul a fost recrutat pe bază de atragere treptat s-a intrat direct în discuții cu el în sensul de a sprijini în continuare organele noastre.

<sup>55</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 56

<sup>56</sup> *Ibidem.*, f. 78

<sup>57</sup> *Ibidem.*, f. 72

<sup>58</sup> *Ibidem.*, f. 44

Și cu această ocazie a luat o poziție bună față de noi, afirmându-ne că datoria lui de cetățean al Republicii Populare Române și ca om conștient va face tot posibilul de a ajuta organele noastre în demascarea elementelor dușmănoase, a acelor elemente care caută să-și îndrepte activitatea împotriva construirii socialismului la noi în țară, fără ca să ascundă ceva despre ei, indiferent de relațiile apropiate ce le-ar avea cu aceștia.

Ne-a mai relatat cu această ocazie că este în bune relații cu familia MĂMĂLIGĂ din Lugoj, rudă cu fugarul MĂMĂLIGA IOAN din Franța, unde desfășoară activitate dușmănoasă împotriva țării noastre.

I s-a arătat importanța organelor noastre în vederea descoperirii elementelor care duc activitate dușmănoasă împotriva țării noastre, metodele pe care le folosesc și că pentru demascarea lor un sprijin esențial îl avem din partea oamenilor cinstiți la care noi apelăm și care îl fac din plăcere și ca cetățeni devotați cauzei construirii socialismului la noi în țară. Candidatul s-a arătat de acord cu cele propuse de organele noastre.

După aceasta s-a trecut la instructajul general discutându-se cu el probleme ceea ce interesează organele noastre, felul cum să discute cu elementele cu care vine în contact, apoi de felul cum trebuie să păstreze conspirativitatea, de felul cum se va prezenta la întâlniri și alte probleme. I s-a fixat apoi numele conspirativ «PIERRE» și întâlnirea.

Recrutarea a fost efectuată de șeful serviciului II Tov. Maior Kecskemety Ștefan la care a participat și căpitan Cimpoa Ion, lucrător operativ care va ține legătura cu candidatul.

Lucrător operativ

Cpt. Cimpoa Ion<sup>59</sup>

Jocul disimulării Profesorului a fost parțial descoperit de organele Ministerului Afacerilor Interne, chiar de la nivelul cel mai înalt, al secretarului general al ministerului, colonelul Dumitru Ion, care prin adresa sa, din 23 septembrie 1965, trage la răspundere conducerea Securității Regiunii Banat pentru „superficialitate”. Cu opt zile mai înainte, în 15 septembrie 1959, șeful Direcției Regionale Banat, colonelul Steskal Wiliam și șeful serviciului maior Kecskemety Ștefan raportaseră, cu sentimentul datoriei împlinite, „personal tov. ministru CORNEL ONESCU” că „Prof. Dr. PAMFIL EDUARD a fost recrutat ca agent de către organele noastre la data de 27. II. 1965, pe bază de sentimente patriotice[...]”, după ce într-un paragraf anterior relataseră, ca un fel de poznă, arestarea Profesorului care s-ar fi datorat nu „șovinismului și naționalismului” incriminat în 1959, ci unor atitudini antisovietice, ajunse la modă în 1965. În susținerea achiziției făcute, prin recrutarea Profesorului, se sugerează relațiile acestuia în rândul nomenclaturii de partid, amintindu-se numele unui ministru care l-a recomandat ca medic curant, unor persoane influente. Un astfel de medic devenea automat deținătorul unor secrete din cercul intim al puterii, deci, posibil, o persoană intangibilă<sup>60</sup>.

„Menționăm, că în anul 1959 a fost reținut de organele Dir. Reg. M.A.I. Cluj, timp de două luni în anchetă pentru unele nemulțumiri pe care le-a avut în legătură cu unele cursuri de specialitate sovietice care erau depășite din punct de vedere științific, fapt pentru care a fost scos din învățământul superior, iar ulterior reîncadrat.-fapt rezultat din afirmațiile lui. [...]iar în multe rânduri tov.ministru VOINEA MARINESCU<sup>61</sup> l-a recomandat pentru tratarea unor tovarăși cu munci de

---

<sup>59</sup> *Ibidem.*, f. 10-11

<sup>60</sup> *Ibidem.*, f. 37-38

<sup>61</sup> Voinea Marinescu (n. 31 mai 1915, Somovit, Bulgaria; d. 2 septembrie 1973, București), la rândul lui un apropiat al puterii, „îi lua frecvent tensiunea lui Gheorghe Gheorghiu Dej, secretarul general al partidului”, medic chirurg, ministru al sănătății și prevederilor sociale în perioada 1954-1966. A fost ales în anul 1963 membru corespondent al *Academiei Române*, în urma desemnării pentru această funcție de către Emil Bodnăraș. (*Emil Bodnăraș numește academicienii*, [www.itcnet.ro/history/archive/mi1998/current10/mi16.htm](http://www.itcnet.ro/history/archive/mi1998/current10/mi16.htm))

răspundere din aparatul de stat. Menționăm că și în prezent a fost chemat la București în acest scop”<sup>62</sup>. (sublinierea adăugată ulterior are semnificația unei posibile disculpări pentru acuzația de „superficialitate”)

În corelație cu adresa plecată de la Secretarul General al M.A.I., mai sunt îndosariate trei adrese din partea șefului Direcției Regionale Cluj, Lt. col. Pleșiță Nicolae, către Direcția Regională Banat prin care: în primele două, din 8 septembrie 1965, se solicita „identificarea” Profesorului, iar în a treia, din 25 septembrie 1965, se anunța trimiterea materialelor „pe care le posedăm în legătură cu prof. dr. PAMFIL EDUARD”<sup>63</sup>. Toate aceste misive oficiale au fost trimise după ce, la data de 27 iunie, s-a scos o „notă-extras”, dintr-o arhivă cu antetul „Dir.[ecția] Reg.[ională] M.A.I. Cluj Sec.[ția] «C», în care sub datele personale ale lui Pamfil Eduard Camil se precizează:

„Din studiu[!] dosarului de anchetă No. 3182 vol. I rezultă că a fost condamnat la 2 ani închisoare corecțională pentru delictul de uneltire contra ordinii sociale prin Hotărârea Penală No. 409, din 03-X-1959 a Trib[unalului] Milit[ar] Cluj. Tot la această dată în baza art[icol] 320 C[od] Pr[ocedură] P[enală] se dispune punerea lui în libertate.”

Descoperirea condamnării, care nu figura în documentele informative ale Securității din Timișoara, era reproșată conducerii acesteia ca o neglijență. Nu se mai potrivea etichetarea făcută unui om pe care căzuse o a doua sentință și anume hotărârea Securității de a-l transforma în agent. Prin etichete de felul „persoană cu sentimente patriotice”, „persoană cu sentimente dușmănoase” erau împărțiți cetățenii României. În funcție de atribuirea diferitelor stări emoționale sau dispoziții afective, în sintezele de etapă scrise de ofițerii Securității, se luau decizii asupra vieții unui om. În documentul transcris mai jos – adresa Secretarului M.A.I. către Direcția Regională M.A.I. Banat din data de 23 septembrie 1965 – se poate constata cum o vină imaginară ce a rezultat dintr-o anchetă inumană și un proces trucat a rămas în memoria poliției politice pentru a fi scoasă ori de câte ori putea fi folosită ca monedă de schimb sau șantaj nu numai pentru cel „condamnat”, dar și pentru ofițerii aflați în poziții concurențiale. Criteriile de avansare sau de menținere în post erau și descoperirea de falsuri, atribuite de către superiori subordonaților ori de anchetatori anchetaților într-un sistem ce funcționa pe principiul trucării adevărului: „afirmații nereale care pot aduce prejudicii muncii de securitate”.

„La data de 15.IX.1965, cu raportul nr.232/213531 ați raportat personal tovarășului Ministru al Afacerilor Interne CORNEL ONESCU, date asupra numitului PAMFIL EDUARD, născut la 6 mai 1912 în Geneva – Elveția, fiul lui Gheorghe și Jeanne, de naționalitate și cetățenie română, de profesie medic psihiatru, în prezent șeful Clinicii de Neurologie din Timișoara, domiciliat în Timișoara, str.Caraiman nr.3.

În acest raport menționați că « susnumitul în anul 1959 a fost reținut de organele Direcției regionale M.A.I. Cluj pe timp de 2 luni, fără a fi condamnat ».

---

<sup>62</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 37

<sup>63</sup> *Ibidem.*, f. 34, 40, 43



„Trecînd la verificare, am stabilit că PAMFIL EDUARD a fost arestat în 4.III.1959 de către Direcția regională MAI Cluj și condamnat de Tribunalul Militar Cluj prin sentința nr.409 din 03.X.1959 la 2 ani închisoare corecțională, 3 ani interdicție corecțională și confiscare totală a averii personale, pentru delictul de uneltire contra ordinii sociale.

Sentința a rămas definitivă prin decizia nr.1.433 din 17 noiembrie 1959 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Militară Cluj.

În același an în baza articolului 65 C.P. s-a dispus suspendarea pedepsei pe timp de încercare de 3 ani, fiind pus în libertate.

Vă atragem atenția în modul cel mai serios, că atunci cînd raportați conducerii M.A.I. anumite probleme, acestea să fie temeinic, verificate pentru a nu mai da loc la afirmații nereale care pot aduce prejudicii muncii de securitate.

Cu atît mai mult, în cazul susnumitului PAMFIL EDUARD care este și agentul organelor dvs.; de aici denotă că a fost verificat cu superficialitate atunci cînd s-a trecut la recrutarea sa.

În cazul cînd doreați să fie trimis în străinătate, era necesar să arătați date reale asupra activității sale, comportarea pe care a avut-o după condamnare, rezultatele obținute în muncă și nu date ireale așa cum a fost aceea că nu a fost condamnat”<sup>64</sup>.

Dosarul de rețea „Pierre” al Profesorului Pamfil are multe trimiteri la Franța și mediile francofone, atît datorită legăturilor de familie, cât și studiilor și specializării urmate la Paris. Securitatea a dorit să exploateze posibilitățile de contactare ale Profesorului cu persoane pe care le-a cunoscut în tinerețe și care prezentau un interes informativ pentru aceasta, în calitatea lor de rezidenți francezi. Astfel, se poate explica referatul Direcției Regionale Banat, din data de 10 august 1964, prin care se luase inițiativa „privind contactarea și folosirea” de către organele de Securitate a lui Pamfil Eduard, care urma să efectueze o vizită în Franța cu ocazia însoțirii unui bolnav care prezenta un interes deosebit pentru conducerea partidului – „În acest sens considerăm că prin această persoană[Eduard Pamfil] putem contacta și pe fugarul Casapu Ioan care se află în Franța”<sup>65</sup>. Această plecare a fost mult întăriată față de perioada stabilită inițial și călătoria a avut loc de abia în prima parte a anului 1966.

„Nota din 28.05.1966

Casa Abrud – Problema 2103

Sursa Alexandru Vasile

Primește locotenent major Dărau P.

Sursa informează :

Profesorul dr.Pamfil Eduard de la Institutul de Medicină s-a întors în țară după o călătorie de circa patru săptămâni la Paris.

Numitul a avut misiunea de a întovărăși pe un valoros poet, bolnav psihic, spre a fi văzut și de psihiatrui din Franța.<sup>66</sup>

---

<sup>64</sup> *Ibidem.*, f. 41

<sup>65</sup> *Ibidem.*, f. 7-9

<sup>66</sup> Este vorba despre poetul Miron Radu Paraschivescu „Începutul bolii datează din 1939, la Paris.[...]În timp boala a evoluat, încît în 1966, tănărul doctor Ion Găucan, care-l observase mulți ani, făcându-i un fel de fișă clinică a bolii, l-a sfătuit să ia legătura cu profesorul Eduard Pamfil de la Spitalul din Timișoara. Doctorul Pamfil l-a văzut, l-a tratat mai mulți ani. După aceste tratamente nu mai făcea crize. În timpul crizelor, Miron Radu Paraschivescu era intratabil.

Alegerea lui Pamfil pentru această misiune, s-a făcut din mai multe motive:

- \_\_\_\_\_ ilustrul bolnav a fost tratat în trecut doar de el;
- \_\_\_\_\_ Pamfil și-a făcut studii în Franța, unde este cunoscut în cercurile de specialitate;
  - ideile politice preferate de dînsul întodeauna ( concepția sa despre națiune), este acum general acceptată, - fapt cu privire la care sursa a dat o notă anterioară.

Pamfil arată că a fost foarte bine primit la Paris unde țara noastră se bucură de mari simpatii.

S-a recunoscut înaltul nivel pe care-l ocupă știința românească, -Pamfil arătând că în ce privește teoria , diagnosticarea și metoda de tratament a bolilor mintale, medicina noastră este la nivel mondial. Doar există lipsă la unele medicamente și așa zisa «psihoterapie» se aplică în proporții mai reduse.

Diagnosticul pus de dînsul bolnavului amintit, a fost confirmat și de specialiștii de acolo, iar datorită tratamentului aplicat de dînsul, acesta nu a făcut nici o criză (epileptiformă ) în timpul șederii de acolo.

Pamfil s-a arătat deosebit de mulțumit de generozitatea statului de care se bucurase. I s-a asigurat cazarea într-un hotel bun, unde avea cameră cu baie ( 30 franci pe zi ), iar după diurnă i s-a lichidat o sumă zilnică de 40 franci, insuficientă pentru întreținere.

Totuși spre a-și putea cumpăra cărți de specialitate, dînsul a preferat ca să facă economii la mîncare, cheltuind pentru hrană numai 15 franci în medie. În felul acesta a venit cu un geamantan de lucrări științifice, - fără însă a aduce nici o carte de literatură sau de muzică ( domeniul în care dînsul de asemenea este interesat ), căci pentru aceasta economiile nu-i mai ajungeau.

În cei 18 ani de cînd nu a mai fost la Paris, orașul s-a dezvoltat foarte mult, existînd la periferii cartiere cu totul noi în stil bloc. Edificiile vechi, datorită ministrului Malraux ( fost comunist ) au fost toate restaurate astfel d.e. Pantheonul, Luvrul etc. care înainte aveau culori mohorîte ( aproape în negru ) acum strălucesc în culori vii de gresie

Șoselele și carosabilul din orașe sînt întreținute într-o stare excepțională pentru a permite vitezele enorme cu care se circulă acolo.-

Pamfil mai arată că nici prin ținuta sa, nu a făcut o notă distonantă. Desigur, foștii lui colegi, posedă mașini, dar nici unul din ei nu a ajuns încă profesori plini ( „doi sînt profesori «agregați»), împrejurare care de asemenea i-a servit spre a fi mulțumit că în 1948 nu s-a lăsat tentat de a rămîne în Franța. De altfel orice fenomen de fascizare îi displace.

Timișoara la 25 mai 1966

Vasile Alexandru<sup>67</sup>

La mai puțin de doi ani după ce Pamfil jucase rolul impus de scena cooptării ca „agent”, Profesorul nu pare metamorfozat de duplicitatea unui colaborator al Securității, pentru că în sinea lui nu intrase în pielea unui astfel de personaj, după cum se poate înțelege și din referatul din data de 29 august 1966, întocmit de același Cimpoca, ofițerul care-l asistase la „recrutare” și care în documente își trece prenumele cînd Ion, cînd Ioan, desigur nu din motive de conspirativitate.

---

Doctorul Găucan își amintește un astfel de moment. Miron Radu Paraschivescu plecase de la Timișoara în timpul unui tratament. Lena, ultima soție, îi telefonează, anunțându-l că Miron este într-o mare criză. Se aflau la București, în blocul Scala, prăbușit în 1977, la cutremurul din 4 martie. Miron Radu Paraschivescu s-a supărat, i-a gonit cînd acesta a venit. Totuși, Ion Găucan îi recomandă ca medic să se întâlnească din nou cu doctorul Pamfil. Miron Radu Paraschivescu se declară de acord, dar, capricios, nu vrea să meargă la Timișoara decît cu avionul. Hotărîsc să plece cu toții: scriitorul, Lena și doctorul Găucan. Miron Radu Paraschivescu era într-o mare agitație. Se afla în plină criză. Nu mai avea „pamfile” - cașete preparate de doctorul Pamfil.” (Ana Dobre, Miron Radu Paraschivescu, *Fragmente*, Saeculum, 1, 2008. p.31)

<sup>67</sup> Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), dosar R. 144541, f. 15-16

„MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

DIRECȚIA REGIONALĂ BANAT

SERV. II. BIR. I

Data 29.08.1966

#### REFERAT

privind analizarea posibilităților de informare ale agentului «PIERRE» din Timișoara .

Agentul «PIERRE» cu numele adevărat PAMFIL EDUARD este născut la 6 mai 1912 în Geneva - Elveția, fiul lui Gheorghe și Janne, de naționalitate și cetățenie română, posedă ca studii facultatea de medicină, de profesie medic, în prezent profesor medic la Clinica psihiatrică din Timișoara, domiciliat în Timișoara, str. Vasile Tudose nr. 3.

Susnumitul a fost recrutat ca agent la data de 27.II.1965 pe baza de sentimente patriotice întrucât urma să plece temporar în Franța la un Congres pe linie medicală și intenționam cu această ocazie ca prin el să trecem la contactarea unor fugari români ce se află în atenția organelor noastre.

De asemenea, recrutarea lui s-a mai făcut și pe lângă numitul ȘTEFAN VIOREL din Timișoara, element care a fost urmărit prin acțiune informativă individuală.

Menționăm că agentul nu a plecat în Franța, nefiind inclus în delegația țării noastre de către forurile competente ale Ministerului Sănătății.

În cea ce privește munca lui cu organele noastre se poate arăta de la bun început că nu a dat randamentul necesar. Deși cu ocazia recrutării el a făcut cunoscut organelor noastre că ne va informa la timp despre unele elemente cu care vine în contact privind activitate lor prezentă, pe parcurs nu a făcut acest lucru, limitându-se a ne informa numai despre trecutul lor și în general arătând că aceste elemente: «sunt cinstite și merită toată încrederea».

Fiind dirijat asupra unor elemente ce prezintă interes pentru organele noastre în sensul de a discuta cu el și să nu ne informeze numai despre trecutul lor, agentul a afirmat « că în cazul când îi va întâlni, va discuta». Menționăm că aceștia « nu au fost întâlniți de el » niciodată.

Fixându-se întâlniri cu el, în multe cazuri pleca de la birou cu 5-10 minute înainte de sosirea lucrătorului, deci întâlnirea nu mai avea loc, iar când a fost întrebat despre cele petrecute afirma «că a fost chemat în probleme profesionale la Institutul de Medicină» sau că trebuia să prezinte diferite referate profesionale studenților.

Încercându-se de a fi introdus în casă de întâlniri a răspuns că el nu vine, fiind ocupat cu treburi profesionale și că să venim noi la biroul său.

Se poate arăta că întradevăr agentul fiind profesor medic și specialist în domeniul psihiatriei, majoritatea timpului și-l petrece la locul de muncă unde studiază.

S-a mai constatat cu ocazia întâlnirilor că încă are mentalități burgheze - de altfel a fost și crescut în spirit burghez, citește numai literatură străină, reviste etc.

Despre acest agent se poate arăta însă că nu este sincer cu organele noastre dovedindu-se a fi și un element dușmănos.

Astfel, Serviciul III, din cadrul acestei direcții deține material informativ din care rezultă că prof.dr.PAMFIL EDUARD în ultimul timp frecventează «Cercul Literar» din Timișoara și în cercuri restrânse de prieteni apropiați citește unele poezii compuse de el, poezii ce au conținut mistic și unele conținut dușmănos la adresa regimului nostru. De asemenea el se află în anturajul unor elemente legionare eliberate recent din detenție.

Faptul că agentul frecventează «Cercul literar» și se află în relații cu elemente legionare nu a relatat nimic organelor noastre.

La întâlniri cu agentul a participat și tov., cpt. Cimpoieș Ioan, loctiitor șef Bir.1. Nu deținem materiale din care să rezulte că ar fi desconspirat.

Ținând cont de activitatea dușmănoasă prezentă a agentului «PIERRE» de nesinceritatea sa față de organele noastre, propunem ca el să fie lucrat informativ în continuare de către Serv.III pentru a stabili activitatea pe care o desfășoară în special în cadrul «Cercului Literar» a legăturilor sale cu elemente legionare, iar cu ocazia întâlnirilor ce le vom efectua cu el să nu-i trasăm sarcini concrete, lăsându-l să ne informeze ce crede de cuviință.

În cazul că Prof. Dr. PAMFIL EDUARD desfășoară activitate dușmănoasă îndreptată împotriva statului nostru să se treacă la documentarea și luat măsuri corespunzătoare.

ȘEFUL BIROULUI - I

Căpitan, Cimpoieș Ioan

LUCRĂTOR OPERATIVA

Căpitan, Cimpoieș Ioan”<sup>68</sup>

De-a lungul anilor, miza de a ieși câștigător din confruntarea cu organele Securității i-a pus Profesorului în joc libertatea

Apartine istoriei restabilirea adevărului din legenda creată în jurul zilei de 24 Ianuarie la Cluj, al cărei erou a fost Profesorul Pamfil. Imaginea simbolică de “idol” și de victimă a regimului, creată și enunțată ca atare de studenți, odată lansată, a început să circule împreună cu relatările despre manifestanți, ca un mit compensator pentru frustrările determinate de arestări, anchete și atmosfera de teroare instituită de Partid și Securitate. Mitul unei revolte neîmplinite și al unei șanse amânate.

În continuare, reîntors la Timișoara, la Facultatea de Medicină, aureolat și de reușita profesională din spitalul de la Siret, Eduard Pamfil a fost perceput ca un intelectual providențial rezistent la presiuni ideologice și la gratificări academice. În absența unor foruri culturale autentice, el însuși devenise o instanță spirituală pentru măsurarea normalității omului într-o lume cu norme și valori corupte. Prin felul său de a-și asuma existența ca un om universal, dovedea că încearcă să înțeleagă esențele acestei lumi și că, în același timp, își găsea menirea să transmită înțeleșurile dobândite unui „auditor”. Așa îi denumea pe fiecare dintre cei cărora le vorbea, în declarațiile pe care a fost obligat să le dea în anchete. El se adresa fiecăruia în parte, nu unei turme informe.

Profesorul a continuat să fie, în timp, o figură emblematică, un simbol cultural de netăgăduit pentru diferite medii universitare și intelectuale, îndeosebi din Transilvania și Banat.

Erou, idol, mit, simbol, toate sunt elemente ale sacralului, ale unui mister venerat cu care lucrează imaginarul colectiv. Mitul lui Pamfil de erou al unei rezistențe culturale, de purtător al unor valori culturale perene, de înțelept al unor vremuri complicate, s-a îmbogățit cu noi valențe, cele ale unui filosof al cunoșterii și ale unui virtuoz al chitarei în căutarea comunicării prin muzică.

---

<sup>68</sup> *Ibidem.*, f. 12-14

Acest mit al intelectualului providențial, în persoana profesorului Pamfil, poate fi regăsit și în scrierile recente ale celor care l-au cunoscut. Psihologii Corneliu Sofronie și Roxana Zubcov în "TIMIȘOARA ANILOR 60, COMUNISM", un articol "despre Phoenix, Eduard Pamfil și Simion Doru Ogodescu" din revista „Asymetria”, evocă aura mitică în care apărea "Măria Sa Profesorul". Pentru a demonstra realitatea mitului Profesorului Pamfil prezent, circulând încă, voi reproduce largi fragmente din acest articol<sup>69</sup>.

"Ei bine, ei înșiși, medicii erau oamenii Măriei Sale. Numele lor fie Simion Doru Ogodescu, Mircea Lazărescu, Bruno Wurtz, Tiberiu și Corneliu Mircea, Lucian Borbil, Șt. Stoessel etc. Iar pentru toți aceștia, Măria Sa era Profesorul! Excelența Sa, Domnul Profesor Eduard Pamfil. Când intra în mica dar cocheta sală în care se dezbăteau tainele minții umane, se făcea liniște. O liniște adâncă. Era serios până la încrâncenare, dar o încrâncenare blândă, chiar dacă cu greu puteai să recunoști un zâmbet pe fața lui. Dar încrâncenarea, seriozitatea lui absolută, erau efectul preocupărilor, a neliniștilor sale. Nu se-mpăca nici o clipă cu ideea neputinței științei în fața celei mai nedrepte și dureroase dintre bolile omenești: nebunia. Intuia că tainele ei se află în ideea de reconstrucție a individului înțeles ca Ființă.[.....]

Acum, peste ani, foștii săi elevi, astăzi medici împliniți și renumiți, așează în matricea istoriei științei realizările sale, constatând ca Profesorul a ctitorit o Școală de Psihiatrie cu o largă deschidere antropologică care a receptat, prelucrat și integrat cele mai noi orientări, metode și idei din cultura europeană. Elev ai lui Guiraud și Lhermitte iar, apoi, colaborator și prieten în Franța a lui Henri Ey, Eduard Pamfil s-a înscris în acea generație de psihiatri europeni de la mijlocul secolului XX care au încercat să transfere mesajul psihiatriei clasice, cu eminențele sale valori clinice și antropologice, unor generații și mișcări psihopatologice; aceasta în contextul în care în majoritatea țărilor din Est, mai ales în aceste țări, psihiatria alunecase excesiv spre biologie și sociologie, pierzând contactul cu dimensiunea cultural-spirituală firească a psihopatologiei. În acest cadru cultural antropologic, profesorul Pamfil fundamentează conceptul de axioterapie, un echivalent al bisturiului, pentru Sensul existenței umane înțeles prin cel mai uman substrat al său. Psihiatrul dobândise convingerea că se poate tămădui prin artă, și puțini sunt aceia care știu că Domnul Profesor era și un virtuos al chitarei clasice (în 1983 a fost chiar președintele juriului la Festivalul de chitară clasică de la Sibiu), dar și un foarte delicat poet (a publicat două volume de poezii: Arioso dolente și Adagio) și un talentat grafician.[.....]

#### NEMURIREA PROFESORULUI.

Mircea Lăzărescu și Doru Ogodescu observau faptul că, totuși, Profesorul a avut, spre deosebire de colegii săi din restul Europei de Est, puterea și șansa, fără îndoială conjuncturală, de a putea fi catalizatorul orientării antropologice chiar în condițiile vitrege ale regimului totalitar. În cursul scurtei cariere didactice de la Cluj, atitudinea lui demnă și curajoasă a fost sancționată, în anul 1959, prin ostracizare și claustrare. După revenirea la Timișoara, la începutul anilor 60, în cadrul clinicii psihiatrice a luat ființă un cerc de dezbateri interdisciplinare în care se reuniau săptămânal, în ziua de marți, medici, dar și psihologi, sociologi, logicieni, ciberneticieni, matematicieni, filosofi, biologi, fizicieni, chimiști, plasticieni, scriitori, poeți etc. Este vorba despre Cercul de dezbateri sinnoetice despre care tocmai am amintit într-un alt paragraf. În cadrul acestui cerc, Profesorul va enunța multe idei noi despre ființa umană și va iniția cercetări și prospectii îndrăznețe care nu-și găseau, pe atunci, locul în facultăți ori în reviste de specialitate. O parte din ideile antropologice formulate sub îndrumarea Profesorului, vor fi reluate în sesiunile Conferințelor de Psihopatologie Antropologică de la Oradea (animate de dr. Nicolae Cotreanțu, elev al Profesorului), ale Conferințelor de Psihoterapie de la Sibiu (cu implicarea directă a dr. Ștefan Bălănescu, doctorand al profesorului Pamfil), ale Conferințelor de Psihiatrie Socială de la Timișoara (coordonate inițial de dr. Șt. Stoessel), ale Conferințelor de Psihiatrie de la Gătaia (întreținute de dr. R. Ricman), ale întrunirilor de psihosomatică de la Jebel ș.a. Școala de psihiatrie de la Timișoara și cercul ei de dezbateri științifice, metodologice, antropologice și filozofice au jucat un rol esențial în formarea intelectualității vremii, întreținând legături strânse cu toate centrele de dezbateri intelectuale din țară, de la Cercul de Filozofie al Medicinii și de Istorie a Științei de pe lângă Academia Română, până la "enclava filozofică" a lui Constantin Noica de la Păltiniș. Împreună cu acestea, Cercul de la Timișoara, creație, în cel mai pur sens al cuvântului, a profesorului Eduard Pamfil, a fost una din puținele instituții și evenimente remarcabile ale spiritualității românești din ultimele patru decenii. Spiritul polivalent, socratic, cultivat de mentorul său a avut o influență benefică, stimulatorie asupra psihiatriei românești în ansamblu, ajutând-o în anii de tot mai accentuată oprinare a regimului totalitar să nu piardă contactul cu spiritualitatea europeană".

<sup>69</sup> Corneliu Sofronie și Roxana Zubcov Asymetria. Revistă de cultură, critică și imaginație: Aprilie 2006 Thursday, April 20 @ 15:46:02 CEST [www.asymetria.org/](http://www.asymetria.org/)

Nu există dovezi scrise despre vreo influență a profesorului Pamfil asupra unei „formații de chitare electrice”, apărută la Timișoara la începutul anilor '60, numită inițial „Sfinții”, apoi „Phoenix”, deoarece primul nume a fost considerat de activiștii cultural ca fiind „mistic”<sup>70</sup>.

Deschisă și receptivă influențelor muzicii occidentale transmisă de Radio Novisad sau înregistrată pe discurile produse în vest, ce treceau pe sub ”cortina de fier”, formația a chemat la sfidarea normelor culturii oficiale, atât cât permitea cenzura, ca vocea ei să nu fie sufocată.

Mitul formației „Phoenix” se poate adăuga și el trecutului legendar al orașului Timișoara. Este facil și comun imaginarului colectiv să împrumute, să încorporeze ori să contopească elemente dintr-un mit în altul. Mitul în constituire, în anii '60, al formației „Phoenix”, mitul nebunului profet și mitul profesorului Pamfil și-au împletit conținuturile simbolice și s-au susținut unul pe celălalt. Astfel, poate fi interpretat mitul înțeleptului omniscient care, nu întâmplător, fiind și profesor de psihiatrie, stăpânește prin harul hiperlucidității sale puterea nebuniei, preluându-i o parte din sacralitatea atribuită de plăsmuirile minții omenești, din timpuri imemorabile. Răspunsul Profesorului la o întrebare despre „rostul existenței psihiatrului” și „a existenței psihiatrului Pamfil”, poate fi edificator:

„În afară de prafuri de somn, de tratamente anti-tristețe, de fleacuri pentru demnitate și de alte mici reparații, cea mai complicată pretenție și comandă înregistrată de psihiatru este aceea de-a fi nebun, lucid și comprehensiv, generos, docil și fără condiții «co-nebun» cu cei care îi solicită sprijinul.[...]”

Aș mai adăuga că psihiatrii sunt acei existenți responsabili, care compătimesc suferința morală și lecuiesc prin donațiune afectivă și care au aflat, în lunga lor navigație prin lumea «ne-sufletului», că oamenii nu sunt neapărat – și specific – răi; ei pot fi mai mult anti-buni”<sup>71</sup>.

Mitul nebunului înțelept a fost transpus în melodia de succes a formației Phoenix “Nebunul cu ochii închiși”, în 1969, în albumul „Floarea Stâncilor” (EP) 1969, muzica de Florin Bordeianu și Nicu Covaci, versuri de Florin Bordeianu. Melodia, odată lansată, a avut un răsunet puternic în toată țara și a rămas în memoria colectivă.

Chiar dacă nu se poate stabili o legătură directă între Profesor și inspirația autorilor cântecului, spiritul gândirii lui Pamfil era prezent în mediile culturale, mediile studentești timișorene. Cu atât mai mult, cu cât, printre zvonurile colportate de aceste medii era și acela că unii membri ai formației „Phoenix”, ce erau studenți, se internaseră la Spitalul de Psihiatrie din Gătaia, aflat sub patronajul Profesorului, pentru a nu pierde anul universitar din cauza unor examene la care nu se prezentaseră de prea multă muzică.

"Pe un munte, într-o țară foarte-ndepartată  
Stă un om cu ochii-nchiși și spune ce ne-așteaptă  
Lumea nu-l ascultă, îl crede un nebun  
Căci vorbele lui sunt ca niște lovituri de tun.

El stă singur și liniștit  
Dar în ochii lui închiși

<sup>70</sup> *Phoenix biography*, [www.tabspedia.com/bio-Phoenix.html](http://www.tabspedia.com/bio-Phoenix.html) -și [www.stufstock.com/](http://www.stufstock.com/) 2007

<sup>71</sup> Ion Nicolae Anghel, *op.cit.*, p. 90

Vede al lumii asfințit  
Nebunul cu ochii lui închiși.

Zilele trec una după alta sus pe munte  
Și vocea lui se-aude clar, spunând foarte multe  
Lumea cea întreagă nu se-oprește să-l asculte  
Îl crede un nebun ce îndrugă multe vorbe-absurde."

Cel ce ar putea stăpâni nebunia lumii are un mesaj, venit din adâncurile imaginarului colectiv, de a opri mersul omenirii spre un sfârșit datorat proiectelor ei utopice, atât de nepotrivite nevoilor ei reale. Nebunul profet dezvăluie irosirea lumii ajunsă în situația în care gândurile unui om, unui semen, nu mai pot fi comunicate, când nimeni nu mai are timp pentru celălalt, când adevărul nu mai poate fi recunoscut

Sub o formă modificată, mitul lui Pamfil a fost preluat de cultura muzicală contemporană. Numele lui a fost dat unei manifestații artistice internaționale cu ediții anuale "Festivalul Internațional al Tinerilor Chitariști «Eduard Pamfil»". În prezentarea festivalului, în invitațiile și publicitatea efectuate cu ocazia fiecărei ediții a acestuia, este evocată figura legendară și plină de mister a Profesorului, mai cu seamă pentru cei care nu l-au cunoscut și aud sau citesc pentru prima dată de un personaj cu niște calități nemaîntâlnite. Biografia Profesorului, schimbată parțial de aura în care este învăluit, devine și mai extraordinară: doctoratul în științe medicale și specializarea în psihiatrie numai la Paris și numai la Sorbona, atât de mitizată și ea. Datele despre Profesor, fiind astfel reliefate sunt prezentate într-un mod succint, ceea ce le dă un impact mai mare.

Anunțul la ultima ediție a festivalului, din 2008, prezintă această imagine de excepție a Profesorului.

„Fundația Română de Chitară organizează în perioada 19 - 21 decembrie 2008, la sala de concerte a Centrului Național de Artă «Tinerimea Română» din strada Schitu Măgureanu nr. 4, cea de-a XIII-a ediție a Festivalului Internațional al Tinerilor Chitariști «Eduard Pamfil».

Eduard Pamfil a studiat psihiatria la celebra universitate Sorbona din Paris, unde și-a obținut titlul de «doctor în științe medicale». În aceeași perioadă studiază chitara clasică, tot la Paris, cu unul din cei mai importanți pedagogi ai secolului XX, spaniolul Emilio Pujol.

Este primul «chitarist român» care a concertat la Ateneul Român, interpretând în compania orchestrei medicilor concertul în La major de Mauro Giuliani.

Din 1983 până în 1990 este membru în juriul Festivalului Național de Chitară Clasică de la Sinaia, unde prin intervențiile și atitudinea domniei sale, prof. Eduard Pamfil se definește ca fiind adevăratul ideolog al mișcării chitaristice din România. Profesor de chitară și concertist, grafician, poet și eseist sunt câteva din atributele marelui psihiatru și profesor universitar doctor docent ale cărui cărți de specialitate au fost traduse în mai multe limbi, fiind considerat în continuare unul din fondatorii școlii românești de psihiatrie.

Prin acest festival, aducem un omagiu celui care a fost întotdeauna un mare prieten al chitarei și al tuturor iubitorilor ei<sup>72</sup>.

Mitul Profesorului Pamfil nu schimbă istoria culturii din România, în perioada comunismului. Poate adăuga la o istorie culturală controversată varianta unui mit mai puțin obișnuit, al unui intelectual, al unui profesor universitar care a gândit, a peripatetizat pentru o cultură a unor oameni liberi. Aceasta poate fi una din imaginile emblematice ale Profesorului, un om reflexiv ce-și restructurează ideile în discuțiile cu discipolii,

<sup>72</sup> [www.infoarte.ro/noutati/ Programul Festivalului Internațional al Tinerilor Chitariști Eduard Pamfil 2665-1.html](http://www.infoarte.ro/noutati/Programul_Festivalului_Internațional_al_Tinerilor_Chitariști_Eduard_Pamfil_2665-1.html) - 36k

într-o continuă plimbare prin lumea frământată a conceptelor. O altă imagine este cea socratică în care, uneori, Profesorul adopta metoda întrebărilor esențiale în deschiderea dialogului cu partenerii săi, reproducerea în scris a răspunsurilor pe care le dădea tot el, lăsând-o pe seama discipolilor. Este de înțeles admirația discipolului Pamfil față de maestrul său din tinerețe, Henri Ey<sup>73</sup>, în legătură cu stilul acestuia, asemănător cu al lui, dintr-un răspuns despre posteritatea psihiatrului francez:

„[...] mi-am dat seama că forța de atracție exercitată de Ey era aceea a marilor inițiați, care nu împărtășesc celor dimprejur nimic din puzderia locurilor comune, nimic din gălgâietoarea desfășurare a firescului mărunț; în schimb, împart mereu, cu o înfiorată responsabilitate, invariantele întrebări, inflexibilele proiecte de cunoaștere, fascinantele promisiuni de adevăr și frumos, planurile secrete ale drumurilor ce urcă spre creație și adevăr, transluminate de realitatea ultimă a ethosului. Aceasta este, dacă vrei, «lecția» fără sfârșit a marelui meu profesor»<sup>74</sup>.

În același registru al „marilor inițiați” către care aspira eroul Pamfil, reluarea temei nu poate fi decât patetică, într-o singură dimensiune, cea a virtuților. Profesorul a făcut însă parte dintr-un cotidian în care chiar și virtuțile erau greu observabile pentru că erau, adesea, amestecate cu opusul lor și se pierdeau în noianul de comportamente stereotipe. Demnitatea putea fi amestecată cu aservirea, sacrificiul de sine cu trădarea. Și-a pierdut Profesorul demnitatea în confruntarea cu Securitatea, prin faptul că nu a ales libertatea de a refuza? Din documentele analizate rezultă că Profesorul a continuat să fie liber pe actele sale de voință și nu s-a umilit în fața reprezentanților poliției politice. I-a pus pe lucrătorii operativi ai Securității în poziții stâjenitoare de a-i solicita prezența și colaborarea, pe care aceștia nu le-au obținut. Nu a trădat pe nimeni, iar sacrificiul său a fost permanent față de ideile sale despre libertate, de la care nu a abjurat niciodată. Nu mulțimea trebuia salvată, așa cum cere mitul unui erou salvator, ci libertatea de a gândi pentru indivizii care compun o mulțime. Pentru Pamfil cea mai valoroasă modalitate de a fi liber era aceea de a putea gândi, de a ajunge la esențe. Ion Nicolae Anghel reproduce un termen creat de Profesor care vine în completarea contemplației și anume „intemplația” care însemna „contemplația care merge spre esență, spre recăderea asupra ei însăși”<sup>75</sup>.

Dacă procesul mitizării lui Pamfil s-a petrecut sub presiunea politicului în primele decenii ale regimului comunist, valorile incluse în mitul unui intelectual providențial au continuat să se mențină în mediile care ulterior s-au auto-proclamat ca partizane ale rezistenței prin cultură.

Acest studiu nu și-a propus nici să reconstruiască un mit, nici să-l demitizeze dacă acesta era deja intrat în câmpul cultural. Pornind de la rolul compensator al miturilor într-o cultură amenințată cu anihilarea, am încercat să determin conștanța unor valori morale și culturale pe baza unor documente și a unor fragmente de texte despre receptarea Profesorului Pamfil, a gândurilor lui, a descrierii unor medii și a câtorva dintre situațiile în care acesta s-a aflat.

---

<sup>73</sup> Henri Ey (1900-1977) studii medicale la Toulouse și la Paris, concomitent cu studii de filosofie la Sorbona. Șeful Clinicii de Boli Mintale a Facultății de Medicină din Paris (1931-1933), medic șef al Spitalului de psihiatrie din Bonneval (1933-1970), sediu al unor colocvii de psihiatrie istorice; a fost cel mai important psihiatru francez, dincolo de diferențele dintre școli; autor de manuale devenite clasice, părintele organo-dinamismului în psihiatrie, a conceput psihiatria ca pe o specialitate a «patologiei libertății». [www.ville-bonneval.eu/henryey.php](http://www.ville-bonneval.eu/henryey.php)

<sup>74</sup> Ion Nicolae Anghel, *op.cit.*, p. 90

<sup>75</sup> *Ibidem*.



În prezent, în lumea noastră românească, procesul deconspirării dosarelor din arhivele Securității a primit și o semnificație opusă aceleia de a scoate la lumină niște adevăruri. Din noianul de informații conținute de documentele deconspirate, în funcție de interese, mass-media a elaborat imagini care, acționând la nivel individual, au provocat mai mult trăiri emoționale și nu raționamentele care să pregătească înțelegerea unei perioade istorice revoluate.

La nivelul imaginarului social, demitizarea unor eroi mediatici din perioada comunismului, prin legăturile lor cu Securitatea, a dus la un sentiment de frustrare, deoarece niște socluri dărâmate nu au lăsat loc, decât pentru amărăciunea inutilității identificării cu valorile pierdute. În schimb, pe plan fantasmatic, deconspirarea însăși a fost înzestrată cu puteri oculte, manipulatorii, dincolo de realitatea cotidiană. Pentru incoștientul colectiv, în mod magic o forță tenebroasă a continuat, de-a lungul unor generații, și continuă până la o altă demitizare să croiască destine nu numai în timpul vieții, ci și după moarte.